

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Organizace a obsah speciálního vzdělávání na Ukrajině (komparace s ČR)

Olomouc 2023

Vedoucí bakalářské práce:

prof. Mgr. PaedDr. Jan MICHALÍK Ph.D.

Vypracovala:

Marie Hloušková

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila pouze uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

V Olomouci dne 7. dubna 2023

.....

Marie Hloušková

Ráda bych na tomto místě poděkovala především vedoucímu této práce prof. Mgr. PaedDr. Janu Michalíkovi Ph.D. za vedení a cenné a podnětné konzultace. Zároveň bych chtěla poděkovat svým nejbližším za velikou podporu a porozumění během celého studia.

ANOTACE

Tématem této bakalářské práce je komparace organizace a obsahu ukrajinského speciálního vzdělávání a speciálního vzdělávání České republiky. Vzdělávání je důležitá etapa vývoje každého jedince jakékoliv společnosti, přičemž je důležité zabývat se i historickým vývojem, protože ten se vzděláváním i celou společností úzce souvisí. Ukrajina má k České republice blízko jak z hlediska historického a politického, tak i z hlediska celoživotního vzdělávání jedinců ve společnosti. Cílem mé práce je seznámit čtenáře s touto problematikou, popsat a porovnat organizační strukturu speciálního vzdělávání obou zemí co se týče minulosti i současnosti, a to s přihlédnutím k historickým a aktuálním aspektům.

KLÍČOVÁ SLOVA

České školství, didaktika, kurikula, komparace, obsah, organizace, pedagogika, integrace, ukrajinské školství, výchova, vzdělání, vzdělávání, speciální vzdělávání, speciální škola, zdravotní postižení, podpůrné opatření, vzdělávací pomůcky.

ANNOTATION

The topic of this bachelor's thesis is a comparison of the organization and content of Ukrainian special education and special education in the Czech Republic. Education is an important stage in the development of every individual of any society, while it is important to also deal with historical development, because it is closely related to education and the whole society. Ukraine is close to the Czech Republic both from a historical and political point of view, as well as from the point of view of the education of individuals in society from early years to old age. The aim of my work is to familiarize the reader with this issue, to describe and compare the organizational structure of special education in both countries in terms of the past and present, taking into account historical and current aspects..

KEYWORDS

Czech education, didactics, curriculum, comparison, content, organization, pedagogy, integration, Ukrainian education, upbringing, education, special education, special school, disability, support measures, educational aids.

Obsah

Úvod	6
1 Teoretická část	8
1.1 Vzdělání, vzdělávání a speciální vzdělávání	8
1.1.1 Zásady a cíle vzdělávání	9
1.1.2 Základní pojmy a disciplíny	10
1.2 Ukrajina jako evropský stát	12
1.2.1 Historický vývoj Ukrajiny	13
1.2.2 Historie vzdělávání na Ukrajině	15
1.2.3 Současný vzdělávací systém na Ukrajině	17
1.3 Česká republika jako evropský stát	26
1.3.1 Historie České republiky	27
1.3.2 Historie vzdělávání v ČR	28
1.3.3 Současný vzdělávací systém v ČR	30
2 Praktická část	36
2.1 Speciální vzdělávání na Ukrajině	36
2.2 Speciální vzdělávání v ČR	37
2.3 Porovnání dvou speciálních škol	41
3 Komparace Ukrajiny s Českou republikou	48
Závěr	51
Seznam použité literatury	53
Přílohy	58

Úvod

Již od dětství má každé dítě potřebu se dozvídat nové věci, ptát se svých rodičů na co všechny věci okolo něj jsou, a tímto získává nové znalosti a povědomí o světě. Tato potřeba se s přibývajícím věkem zpravidla nemění, a proto máme potřebu získávat znalosti a dovednosti po celý svůj život. V dnešním světě plném moderních technologií hraje důležitou roli ve vzdělávacím procesu právě kvalitní vzdělávání. Budoucnost je podle mého názoru ovlivněna nejvíce právě vzděláváním, a budoucím generacím přináší nejen materiální, ale i duchovní hodnoty, zaručuje vnitřní spokojenost, výhodné místo ve společnosti a zajišťuje také uplatnění na trhu práce.¹

Důvodem pro napsání mé bakalářské práce byl zejména můj původ. I když jsem se narodila v Kazachstánu, oba moji rodiče jsou Ukrajinci. V mých 9 letech jsme se stěhovali na Ukrajinu. Bylo pro mě hodně zajímavé poznávat zemi mých rodičů (předků), kulturu, tradice, jazyk a zároveň školský vzdělávací systém. Do České republiky jsem přijela původně jako turistka s cílem poznat další zemi v Evropě. Do této země jsem se zamilovala, a nakonec jsem zde i zůstala – mám tu rodinu, děti. Jsem tu přes 20 let a znalostí obou jazyků využívám naplno, jak profesionálně (školství), tak při dobrovolnické činnosti (pomáhám vzdělávat se ukrajinským dětem na území Česka).

Základní vzdělávání jsem získala na Ukrajině. V té době se systém ukrajinského základního vzdělávání podobal systému českého základního vzdělávání, nyní je struktura základního vzdělávání v našich zemích odlišná. Na tento rozdíl chci poukázat ve své práci.

Ukrajinský vzdělávací systém, stejně jako český, se skládá ze vzdělávacích institucí, vědeckých a metodických institucí, výzkumných a produkčních podniků, státních a místních školských úřadů a samosprávy v oblasti vzdělávání.

Vzdělávání zajišťují předškolní a všeobecné vzdělávací instituce, odborné a vysokoškolské instituce s různou úrovní akreditace.

Umístění dětí do předškolních zařízení zcela závisí na dostupnosti těchto zařízení pro děti příslušného věku a na úrovni zaměstnanosti rodičů v daném regionu. Obě země mají tisíce takových institucí, které svou kapacitou pokrývají téměř 50 % celkového počtu předškolních dětí. Většina z těchto zařízení se nachází ve městech.

¹ SHAROVA, Yevheniia. *Porovnání vzdělávacích systémů s akcentem na střední školství v České republice a na Ukrajině*. Online, Bakalářská práce. 2021-12-23TO 6:53:49Z. Dostupné z: <http://dspace.tul.cz/handle/15240/161206>. [cit.2023-12-03]

Obecné vzdělávací instituce (školy, učiliště, gymnázia, lycea) kopírují hustotu osídlení. U obou zemí existuje mnoho takových institucí, ve kterých se vzdělávají miliony studentů. Instituce odborného vzdělávání a vysoké školy jsou umístěny podle potřeb obyvatel regionů a jejich specializace je dána strukturou průmyslu v daném regionu.

Novou odvětví ve vzdělávacím procesu je speciální pedagogika, speciální vzdělávání. Tento druh vzdělávání vymezuje Školský zákon č. 561/2004 Sb., legislativně upravuje podmínky výchovy a vzdělávání. Mimo rovného přístupu ke vzdělávání vymezuje zákon zohledňování specifických vzdělávacích potřeb jednotlivců, právo na bezplatné základní a střední vzdělávání, a také možnost vzdělávání po dobu celého života. Je zde zakotvena snaha o integraci dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami do běžného vzdělávacího proudu, při čemž se uplatňuje zásada „vzdělávat postižené běžně, pokud je to možné, speciálně, pokud je to nutné“.² Integrace se nedoporučuje u dětí s těžkým mentálním postižením, s více vadami a s autismem. Na školský zákon navazují dvě vyhlášky důležité k edukaci dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, jsou jimi Vyhláška č. 72/2005 o poskytování poradenských služeb a Vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a studentů mimořádně nadaných.³

²BAZALOVÁ, B.: Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a v dalších vybraných zemích. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2006. ISBN 80-210-3971-X, s.9

³BAZALOVÁ, B.: Tamtéž, s.15

1 Teoretická část

1.1 Vzdělání, vzdělávání a speciální vzdělávání

„Cílem vzdělání a moudrosti je, aby člověk viděl před sebou jasnou cestu života, po ní opatrně vykračoval, pamatoval na minulost, znal přítomnost a předvídal budoucnost.“⁴

Jan Amos Komenský

Odpradáвна je vzdělání považováno za klíč k profesnímu úspěchu. Každý jedinec má dnes právo na vzdělání v míře svých schopností, cílů a potřeb. Míra vzdělanosti souvisí s rozvojem společnosti a důležitost vzdělání v současné době neustále vzrůstá.

Vzdělání lze chápat buď jako souhrn osvojených znalostí, dovedností a schopností jednotlivého člověka, nebo úžeji jako formální uznání výsledků učení (stupeň vzdělání, v anglofonním světě se tomuto užšímu vymezení blíží pojem kvalifikace).⁵

Vzdělání je souhrn různých poznatků a zkušeností, hodnot duchovního charakteru, které jedinec získává po celý život. Vzdělání v sobě zahrnuje kultivační složku (vlastnosti a rysy konkrétní osobnosti), kognitivní složku (vědomosti jako osvojené poznatky), operační složku (senzomotorické dovednosti) a hodnotovou složku (postoje).⁶ Vzdělání je konkrétní bod, kterého jedinec dosáhne po absolvování studia ve vzdělávacích institucích. Tento pojem také úzce souvisí s kvalifikací jedince, které člověk dosahuje právě v rámci svého vzdělání. Vzdělání můžeme rozdělit na dva druhy: všeobecné a odborné. Všeobecné je odborně nespécifikovatelné, poskytující poměrně celistvý obraz světa (od každého něco). Vytváří potřebný vědomostní základ pro všechny členy společnosti. Jeho obsah tvoří základy vědy, techniky, kultury a umění. Plní funkci socializační a osobnostně rozvojovou. Odborné je charakterizováno souhrnem osvojených vědomostí nezbytných pro výkon určitých pracovních činností, které se vztahují pro konkrétní profesi nebo povolání. Podle toho může být zaměřeno na jednotlivé vědní obory. Vzdělání bývá obvykle chápáno jako hotový stav jedince; určitým protikladem ke vzdělání je vzdělávání, jinými slovy vzdělání je výsledek procesu vzdělávání.

⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. Příběhy lidskosti. *Komensky2020.cz* [online]. ©2023 [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: <https://komensky2020.cz/sem-tam-zivotem-komenskeho/>

⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vzdělání a vzdělávání. [online]. ČZSO, 2018 [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/91397717/33022719a2.pdf/24f730f5-917b-4c11-8aaa-cf8d5a79c8c6?version=1.1>, s. 30

⁶ POLÁK, Jan. Charakteristika pojmu vzdělání, jeho funkce, kritéria třídění. Jan Polák, ©2023 [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: <http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-03.pdf>, s. 1

1.1.1 Zásady a cíle vzdělávání

Vzdělávání je proces podporující a napomáhající učení, získávání vědomostí ve formě poznatků i určitých schopností a dovedností, spojený s úsilím o integraci do dané společnosti nebo kultury a o aktivní přispění k jejich rozvoji. Vzdělávání probíhá ve všech etapách životního cyklu člověka, ale v intenzivní a systematické podobě se koncentruje od období dětství a dospívání.⁷

V rámci vzdělávání je samozřejmě nutné držet se určitých zásad. Školský zákon (561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů) tomu napomáhá – definuje vzdělávání jako veřejnou službu, jejíž zásady a cíle vzdělávání jsou v § 2 explicitně uvedeny. Jedná se zejména o rovný přístup každého občana ČR či EU ke vzdělávání, jakákoliv diskriminace je nepřijatelná. Základní, střední a speciálně vzdělávání ve státních školách je pro občany ČR a EU bezplatné. Další zásadou je zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce, vzájemná úcta, respekt a solidarita. Poznatky jsou šířeny svobodně, proces vzdělávání se neustále zdokonaluje, hodnocení výsledků vzdělávání je ošetřeno školským zákonem (561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Každý občan má možnost vzdělávat se po dobu celého života, přičemž je za své vzdělání spoluzodpovědný (vzdělávající instituce tedy zajišťuje co nejlepší podmínky pro vzdělávání, ale zodpovědnost za jejich využití a výsledek leží na jedinci).⁸

V tomtož paragrafu jsou také vymezeny obecné cíle vzdělávání, a to zejména rozvoj osobnosti člověka, získání všeobecného nebo odborného vzdělání, speciálního vzdělávání, pochopení a uplatňování zásad demokracie, právního státu, základních lidských práv a svobod, pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů, utváření vědomí národní a státní příslušnosti při respektování odlišných kultur, poznání světových a evropských kulturních tradic, získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně.⁹

Další důležitou kapitolou ve vzdělávání jsou vzdělávací programy. Rámcový vzdělávací program (RVP) je obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů všech škol. Vydává se pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání. Tyto programy vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání; jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích

⁷ NEŠPOR, Zdeněk R. Sociologická encyklopedie [online]. ©2023 [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD>

⁸ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. 11. 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004, s. 25

⁹ ČESKO. Zákon č. 561, tamtéž s.27

programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů a dále závazným základem pro stanovení výše finančních prostředků přidělovaných podle § 160 až 162; vyšší odborné vzdělávání v každém oboru vzdělání v jednotlivé vyšší odborné škole se uskutečňuje podle vzdělávacího programu akreditovaného podle §104 až 106; soustavu oborů vzdělání stanoví vláda nařízením po projednání s příslušnými ústředními odborovými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a kraji.¹⁰

České školy se řídí rámcovým vzdělávacím programem od roku 2004 (kdy byl schválený první RVP v ČR). Z něj se vytváří školní vzdělávací program (ŠVP), který je sestavován pedagogickými pracovníky konkrétní školy, jejich ředitelem je schválen a vydán. Tento dokument musí být veřejně přístupný. (viz příloha 11,12)¹¹

1.1.2 Základní pojmy a disciplíny

Pedagogika a didaktika jsou vědy zabývající se teorií vzdělávání – zkoumají v různých podobách formy, postupy a cíle výuky a učení.¹²

*Pedagogika je věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti, která zkoumá výchovný proces jako jeden z nejvýznamnějších jevů, zkoumá výchovu jako záměrnou činnost, která jedince formuje, zkoumá vývoj výchovy, vzdělávací proces, jeho principy, metody a organizační formy. Pedagogika je úzce spjata s praxí.*¹³

Pedagogika se člení na několik disciplín: obecná pedagogika, speciální pedagogika, sociální pedagogika, komparativní pedagogika, didaktika, filozofie výchovy, teorie výchovy, metodologie pedagogiky, edukometrie, pedagogická prognostika.¹⁴

Tato práce souvisí zejména s obecnou pedagogikou, speciální pedagogikou, žáci s jiným než českým mateřským jazykem, edukometrií (testování testů, měření kvality školních zkoušek), sociální pedagogikou (problematické životní podmínky občanů se sociokulturním znevýhodněním a ukrajinských azylantů se promítají do vzdělávacího

¹⁰ ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 10. 11. 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2004.

¹¹ JERÁBEK, Jaroslav, TUPÝ, Jan, VÚP, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1.09.2007), Praha 2007, © DocPlazer.cz

¹² PRŮCHA, J., J. MAREŠ, E. WALTEROVÁ, tamtéž, s.150

¹³ PRŮCHA, J., J. MAREŠ, E. WALTEROVÁ, tamtéž s. 151

¹⁴ PRŮCHA, J., J. MAREŠ, E. WALTEROVÁ, tamtéž s. 152

procesu) a teorií výchovy (napomáhá vývoji jedince, usnadňuje orientaci, učí a utváří vlastní hodnotný systém).

Pedagogika je jako obecný vědecký obor zabývající se výchovou nadřazená didaktice, která představuje užší pojem:

*Didaktika je teorie vzdělávání, která se zabývá formami, postupy a cíli vyučování. Je součástí pedagogiky, zabývající se metodami a formami školního vyučování. Didaktika je pojem odvozený z řeckého slova didasko, který znamená učím nebo vyučuji.*¹⁵

Didaktiku lze chápat dvojím způsobem: buď jako obecnou teorii o procesech a formách učení (ať už ve třídě nebo například na firemním, lyžařském či turistickém kurzu), nebo jako teorii o učení a vyučování ve školním prostředí.¹⁶ Metodami v jednotlivých předmětech se pak zabývá tzv. oborová didaktika (např. didaktika literatury, matematiky apod.)

Celý proces vzdělávání je samozřejmě úzce spjatý s výchovou. *Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.*¹⁷ Bez výchovy nelze vzdělávat a bez vzdělávání nelze vychovávat. Už ze zásad a cílů vzdělávání, o kterých jsme hovořili výše, je jasné, že výchova má v celém procesu nezanedbatelnou roli. Dle nejobecnějšího pojetí je výchova činnost, která zajišťuje předávání duchovního dědictví společnosti z generace na generaci. Předání základních osnov chování, komunikačních rituálů, hygienických návyků, všechno tohle se uskutečňuje prostřednictvím rodinné výchovy již od raného věku a pokračuje i v následujících etapách života (předškolním, školním, dospělým a seniorským). V tomto smyslu výchova plní socializační složku jedince, to znamená začlenění jedince do společnosti. Mezi hlavní funkce výchovy a vzdělávání patří vedení jedince k plnění jeho aktuálních a budoucích rolí ve společnosti. Jednou ze základních podstat výchovy jsou cíle výchovy. Stejně jako každá lidská činnost i ta pedagogická činnost učitele a žáků ve vyučování musí mít svůj cíl. Také víme, že cíle se mění s vývojem společnosti, měli bychom je neustále srovnávat s realitou. Ve výchovně-vzdělávacím procesu (například školní a mimoškolní aktivity) výrazně ovlivňují podmínky výchovy.

¹⁵ TUREK, Ivan. DIDAKTIKA. Vydavatelství: Bratislava, Wolters Kluwer, 2014, ISBN 9788081680045 s.10

¹⁶ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: Úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-08-72-3, s. 101–102

¹⁷ PRŮCHA, J., J. MAREŠ, E. WALTEROVÁ, ed. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4, s. 257

Činnost mimo vyučování je činnost organizovaná školou, přesahující rámec předepsané výuky. Zahrnuje činnosti: celoškolské, například slavnosti, akademie, společná shromáždění; mimotřídní doplňující výuku ve třídě; organizované ve volném čase.¹⁸

V průběhu 20. století při hledání optimálního přístupu k handicapovaným, sociálně znevýhodněným lidem a ve snaze vychovávat, vzdělávat a rozvíjet tyto jedince tak, aby nakonec byli schopni prožívat i navzdory různým znevýhodněním kvalitní a smysluplný život, se postupně vyprofiloval obor speciální pedagogiky, na kterou dnes můžeme skutečně nahlížet jako na svébytnou vědu s poměrnou širokou, ale zřetelně vymezenou oblastí zájmu.

Speciální pedagogika je disciplína orientovaná na výchovu, vzdělání a celkový osobnostní rozvoj znevýhodněného člověka s cílem dosáhnout co možná nejvyšší míry jeho sociální integrace, a to včetně pracovních a společenských možností a uplatnění.

1.2 Ukrajina jako evropský stát

Ukrajina je stát ležící ve východní části Evropy. Patřila k státům bývalého SSSR. V roce 1990 byla jedna z prvních zemí, která prohlásila svoji nezávislost a samostatnost. Do roku 2014 byla největším státem v Evropě. Své státní hranice sdílí s Polskem, Slovenskem, Maďarskem, Rumunskem, Moldavskem, Běloruskem a Ruskem. Rozsáhlou oblast pobřeží na jihu země tvoří Černé moře a jihovýchodně Azovské moře. Ukrajinská republika pokrývala plochu 603 700 km², což je téměř osmkrát více než činí rozloha České republiky.¹⁹

Ukrajinu tvoří pahorkatiny a vrchoviny, stejně jako rozsáhlé stepi a rovné náhorní plošiny. Největší řeka Dněpr protéká napříč zemí směrem k jihu, čímž Ukrajinu rozděluje na tradiční teritoria pravého a levého břehu. Mezi další ukrajinské řeky patří Dněstr, Jižní Bug, Pripjat a na jihozápadě od Oděsy též delta Dunaje. Také na jihozápadě země (pohoří Karpat) se tyčí nejvyšší vrchol Ukrajiny – Hoverla (2061 m. n. m). Vzdálené východní části Ukrajiny tvoří pahorkatiny, zatímco severní hranice pokrývají hluboké lesy. Ukrajina nemá téměř žádné přirozené hranice, což vysvětluje bouřlivou minulost země i její současné kontroverzní politické pomezí.²⁰(viz příloha: 1).

Geopoliticky Ukrajina patří k nejvýznamnějším subjektům v Evropě (např. americký politolog polského původu Zbigniew Brzezinski tvrdí, že její existence znemožňuje obnovení Ruska coby impéria).²¹ Na druhou stranu právě její poloha na jihu Ruska a v neposlední řadě

¹⁸ PRŮCHA, J., J. MAREŠ, E. WALTEROVÁ, tamtéž, s. 39

¹⁹ EVANS, Andrew. *Ukrajina*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2014. ISBN 978-80-7217-509-3, s. 12–13.

²⁰ EVANS, Andrew. tamtéž, s. 12–13.

²¹ EVANS, Andrew. tamtéž, s. 19.

surovinové bohatství z ní udělalo jednu z nejtragičtějších obětí obou světových válek a ani dnes její geopolitická pozice rozhodně není jednoduchá.

Ukrajina bývá bohužel stále hlavně synonymem něčeho z východu, případně něčeho ruského, což však nepředstavuje Rusko. Lze tvrdit, že Ukrajina je – na rozdíl od jiných evropských států – v mnoha záležitostech Rusku podobná. Podobnost najdeme v kultuře, řeči, národní povaze (dá-li se o něčem takovém hovořit), v přírodních podmínkách i v politickém statusu – v každé době se objeví někdo, kdo chce Ukrajinu ovládnout a nastolit totalitní režim či jeho obdobu (viz příloha: 2).

1.2.1 Historický vývoj Ukrajiny

I když Ukrajinu její severní sousedé pohrdavě nazývají „Malorusko“, právě zde vznikl první stát východních Slovanů. Historicky tedy byla Ukrajina kolébkou Ruska, nikoli opačně. Další ironií je, že tento první stát, Kyjevskou Rus, založili v 5. století Vikingové, nebyli to ani Rusové, ani Ukrajinci. Vikingové byli první z velkého množství cizinců, kteří hráli důležitou roli ve spletité historii země.²²

Řekněme si nyní něco o počátcích Kyjeva, hlavního města Ukrajiny. Kyjev je jedno z nejstarších měst ve východní Evropě. Jeho historické počátky nejsou zcela jasné, existuje však letopis, podle kterého hlavní město Ukrajiny založili slovanští bratři Kyj, Šček a Choriv se svou sestrou Lybed' na přelomu 5. st. n. l. Koncem 9. století se mocný severský král Oleg z Novgorodu vydal na jih, po cestě navštívil Kyjev a prohlásil se vládcem Kyjeva. Zalíbila se mu jeho výhodná strategická poloha na řece Dněpr mezi Skandinávií a Konstantinopolí, a tak se rozhodl přenést sem své sídlo. Aby se města zmocnil, zabil své vlastní emisary.²³

Ve 12. století západně od Kyjeva kníže Mstislavič spojuje hustě obydlené regiony Halič a Volyň do jednoho velkého knížectví. O 40 let později je Kyjev Mongoly vyrabován a obsazen, regiony Kyjevské Rusi se teď stávají součástí mongolské Zlaté hordy. Po Mongolech přišel Krymský chanát, potom Polsko-Litevská unie.²⁴

Důležitou roli v dějinách Ukrajiny hráli kozáci, kteří pocházeli ze stepi, na řídce osídleném jihu země. Na obranu ukrajinského území byly vytvořeny místními obyvateli vojenské komunity, které dnes známe jako kozáky záporožské Síci. I když oficiálně byli

²² EVANS, Andrew. *Ukrajina*. Vyd. 3. Brno: Jota, 2011. ISBN 978-80-7217-899-5, s. 20–43.

²³ EVANS, Andrew. *tamtéž*, s. 20–43.

²⁴ EVANS, Andrew. *tamtéž*, s. 20–43.

kozáci od roku 1569 pod polsko-litevskou vládou a někdy bojovali jako žoldáci ve státní armádě, měli svůj vlastní vojenský a administrativní systém.²⁵

V 17. století snaha udržet polskou nadvládu skončila povstáním, kozáci vytvořili tzv. hejtmanát, aby uhájili autonomii ukrajinského území. Po bitvě u Poltavy (Švédsko-ruská válka) kozáci vypomáhají Švédům, prohra a na následky na sebe nedaly dlouho čekat.

Bez nesmírného přírodního bohatství této oblasti by Rusko v 18. století, v době vlády carevny Kateřiny II. Veliké, nikdy nebylo tak mocné. I ona zatoužila rozšířit své území až na jih Ukrajiny (Krym). Zpustošila záporožskou Síč, připojila celou oblast k provincii „Nové Rusko“ (Malorusko).²⁶

Rusko zabírá Krymský poloostrov a svou svrchovanost prosazuje ničením mešit. Vládnoucí knížata Kyjevské Rusi nebyla většinou spokojena s nadvládou Ruska. I mnoho krymských Tatarů prchá ze svého území.²⁷

Na Ukrajině se od 40. let 19. století rozvíjí národní obrození, ale vládnoucí car Alexandr II. vydává svůj Ems Ukaz (dekret), kterým zakazuje tisk a vydávání knih v ukrajinštině, stejně jako používat tento jazyk v divadelních hrách a veřejných přednáškách.²⁸

Jedním z významných ukrajinských vlastenců byl Taras Hryhorovyč Ševčenko (1814–1861) - básník, malíř a umělec, který se snažil vybudovat vzdělávací program pro ukrajinské děti a byl za to posléze tvrdě perzekuován. Jeho nejznámější kniha *Kobzar* vyšla poprvé bez cenzury v Praze v roce 1876, v originále, tedy v ukrajinštině. A odtud se dostala na Ukrajinu, kde se mezi obyvateli rychle rozšiřovala. Ačkoliv se autor ve své tvorbě věnoval převážně ukrajinským tématům, jeho tvorba obsahuje například i poému *Kacíř*, věnovanou Janu Husovi.²⁹

Rok 1918. V tuto chaotickou dobu po první světové válce se Ukrajinci snaží vytvořit nezávislou republiku, jsou však ochromeni bratrovražděnými boji. Další léta přinesla ukrajinskému lidu hodně těžká období, stalinský teror přinesl: hladomor, kolektivizace, čistky, nucené stěhování Ukrajinců (až 12 mil.) do pracovních táborů (na Sibiř, do gulagů) a 1 mil. popravených, jen proto, že tento lid umí žít a pracovat. Další odstranění ukrajinského lidu (včetně ukrajinských židů) proběhlo během druhé světové války, jen s jedním rozdílem,

²⁵ EVANS, Andrew. tamtéž, s. 20–43.

²⁶ EVANS, Andrew. tamtéž, s. 20–43.

²⁷ EVANS, Andrew. *Ukrajina*. Vyd. 3. Brno: Jota, 2011. ISBN 978-80-7217-899-5, s. 20–43.

²⁸ EVANS, Andrew. tamtéž, s. 20–43.

²⁹ CHLEBINA, Anna. Taras Ševčenko – superhrdina a feministka. In: *Na východ* [online]. Nedat [cit. 29-03-2023]. Dostupné z: <https://www.navychod.org/taras-sevcenko-superhrdina-a-feminista/>

že teď vraždění proběhalo jak ze strany nacistického Německa, tak i stalinského režimu. Stalinský teror vnesl do země paranoiu, která lid až do konce trvání Sovětského svazu udržovala v neustálé ostražitosti. Byla to promyšlená likvidace ukrajinského národa.

Pro zbývající Ukrajince nastal život pod úplnou nadvládou totalitního režimu ze strany Ruska³⁰. Rusové však Ukrajince za samostatný národ nikdy nepovažovali ani nepovažují. Rozpad SSSR umožnil Ukrajincům získat novou samostatnost, ale i dnes musí znovu bojovat za svůj stát a chránit ukrajinské obyvatelstvo v nerovném boji jak s vnitřním, tak i vnějším ruským okupantem.

1.2.2 Historie vzdělávání na Ukrajině

Základní informace o ukrajinském školském systému

Ukrajinský školský systém se řídí zejména zákonem O vzdělávání z roku 1991 (Про освіту, Відомості Верховної Ради УРСР (БВР), 1991, № 34, ст. 451).³¹

Na Ukrajině školy nejsou tak přesně rozděleny na základní a střední jako v České republice. Nejčastějším typem školského zařízení je škola, kde lze získat základní i střední vzdělávání – takzvaná střední všeobecně vzdělávací škola (середня загальноосвітня школа). Tato všeobecně vzdělávací škola má žákům poskytnout všeobecné střední vzdělávání. Podle zákona z roku 1999 O všeobecném středním vzdělávání (Про загальну середню освіту, Відомості Верховної Ради України, 1991 р.) se toto vzdělávání rozděluje do tří stupňů:

- 1. stupeň – elementární (початкова школа) – čtyři roky
- 2. stupeň – základní (основна школа) – pět let
- 3. stupeň – starší (старша школа) – dva roky.

Zákon z roku 2010 (Відомості Верховної Ради України (БВР) upravuje zákon z roku 1999 O všeobecném středním vzdělávání. Touto novelou se změnil počet let na takzvané starší škole ze tří na dva roky. Od roku 2010 je tedy délka studia v poslední etapě všeobecného středního vzdělávání o rok kratší.³²

Takzvaná „starša škola“ je poslední etapou všeobecného základního vzdělávání, které je dostupné pro všechny děti a mládež bez ohledu na jejich místo bydliště či sociální status rodičů. Absolventi všech tří stupňů všeobecně vzdělávacích základních škol musí složit

³⁰ UKRAJINA. Právo Ukrajiny č. 10-p/2019 o vzdělávání ze dne 16. 7. 2019. Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

³¹ Про освіту, Відомості Верховної Ради УРСР (БВР), 1991, № 34, ст. 451

³² Zákon z roku 2010 (Відомості Верховної Ради України (БВР), 2010, №46, ст. 545

zkoušku a obdrží 0 období českého maturitního vysvědčení – tzv. osvědčení o získání všeobecného základního vzdělávání (атестат зрілості).³³

Ukrajina prochází rozsáhlou školskou reformou pod názvem „Nová ukrajinská škola“ (Нова українська школа), která byla schválena v únoru 2018 novým státním standardem základního vzdělávání (новий Державний стандарт початкової освіти)³⁴. Tato reforma, která byla zahájena ve školním roce 2018/2019, začleňuje přechod z povinné 11leté docházky na 12letou povinnou školní docházku. Žáci, kteří vstoupili do vzdělávání před rokem 2018, mají 11letou povinnou školní docházku a žáci, kteří vstoupili v roce 2018 a v následujících letech, již mají 12letou povinnou školní docházku. Vzhledem k tomu probíhá vzdělávání podle dvou vzdělávacích systémů, kdy jeden je dobíhajícím a druhý je nastupujícím.

Úrovně vzdělání, jichž je na Ukrajině možné dosáhnout, jsou následující:

- Předškolní vzdělávání (дошкільна освіта);
- Všeobecné střední vzdělávání (повна загальна середня освіта);
- Odborné/profesionální vzdělávání (професійна освіта);
- Vyšší vzdělávání (вища освіта).

Vzdělávání na Ukrajině v 90. letech.

Předškolní vzdělávání v 90. letech bylo zajištěno pro děti od tří do pěti let. Nebylo povinné. V roce 1997 existovalo kolem 18 400 předškolních zařízení, ve kterých bylo zapsáno celkem 1 700 000 dětí. Z celkového počtu se jich 837 000 učilo ukrajinsky a 329 000 rusky. Nacházely se zde rovněž instituce vyučující maďarsky, rumunsky, krymskou tatarštinou a jinými jazyky.³⁵

Základní škola vždycky poskytovala především všeobecné vzdělávání. První stupeň základní školy (primární vzdělávání) trvalo čtyři roky, začínalo první třídou a končilo čtvrtou. Do školy se hlásily děti ve věku šesti či sedmi let. Druhý stupeň základní školy pokračoval pátou a končil devátou třídou. Ukončením deváté třídy byla i v tu dobu splněna povinná školní docházka.

Po ukončení povinné školní docházky se žákům nabízelo: učiliště, střední odborná škola, lyceum, gymnázium. Při nástupu se hodnotil prospěch dítěte ze školy nebo se prováděly přijímací zkoušky (formou testu).

³³ VOLKOVA, Natalia. *Pedagogika*. Kyjev: Akademrida, 2012. ISBN 9786175720332

³⁴ Zákon O všeobecném základním vzdělání (Про загальну середню освіту, (БВР)), 2017, №38-39, s. 380

³⁵ KOL. AUTORŮ. Ukrajina. (nedatováno) [cit. 03-05-2022]. [online]. Praha: META, o. p. s. Dostupné z: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/ukrajina_dbkvs_0.pdf, s. 5.

Hlavními složkami kurikula byly stát a škola. Státní složka zajišťovala potřebnou úroveň a množství vědomostí pro všechny žáky. Skládala se z výuky mateřského a cizího jazyka a literatury, matematiky, základních znalostí výpočetní techniky a informatiky; společenských předmětů (historie, právo), zeměpisu, přírodních věd (fyzika, chemie, biologie), řemesel (základní dílenské dovednosti), tělocviku a uměleckých předmětů (malování, výtvarná výchova). Školní složka zajišťovala povinné a volitelné předměty. Snažila se podchytit individuální dovednosti žáků, napomáhala žákům zorientovat se ve výběru správné specializace do budoucna.

1.2.3 Současný vzdělávací systém na Ukrajině

Stát je garantem fungování vzdělávacího systému. V článku 53, zákona č. 254k/96-BP, Ukrajinská Ústava, je stanoveno: „Stát zajistí dostupnost a bezplatné předškolní, všeobecné střední, odborné/technické, profesionální předvysokoškolské a vysokoškolské vzdělávání ve státních vzdělávacích institucích a také poskytne stipendia pro studenty“.³⁶

Aktuální stav, kdy se země nachází v ozbrojeném konfliktu, ovlivňuje všechny oblasti lidského života. Výrazné změny zaznamenal i školský sektor, zejména předškolní vzdělávání. Podle údajů státní statistické služby Ukrajiny na konci roku 2021 existovalo 14 974 vzdělávacích institucí různých typů a forem vlastnictví, které poskytovaly předškolní vzdělávání 1 111 358 dětem příslušného věku. Podle provozních informací z regionů k 18. listopadu 2022 je teď 14 235 vzdělávacích zařízení pro téměř 700 000 dětí odpovídajícího věku. Z toho 4 740 zařízení poskytují služby v běžném způsobu (prezenční), 4675 – dálkově, 980 – ve smíšených zařízeních. Bohužel 95 z nich bylo zničeno, 865 je poškozeno. Zbytek škol z různých důvodů nefunguje: jsou nevyužívané; jsou to útočiště pro vnitřně vysídlené osoby; jsou opuštěné na dočasně okupovaných územích; jsou využívány pro obranný systém armády.

Doložený stav školních institucí, které jsou nadále funkční, je k dispozici. (příloha č. 7)

Vzdělávání můžeme považovat za klíč k rozvoji společnosti, zároveň se jedná o záruku úspěšné socializace a ekonomického blahobytu. Mimo jiné představuje základy intelektuálního, duchovního, fyzického a kulturního vývoje jedince ve společnosti. Právě hodnoty jakými jsou rozvoj talentů člověka, dále jeho komplexní rozvoj, a posílení

³⁶ INFO-LIBRARY. Info-Library [online]. Info-Library, ©2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: Info-Library.com.ua

intelektuálních, tvůrčích, fyzických schopností a utváření nezbytných hodnot pro úspěšnou seberealizaci.³⁷

Ukrajina v současné době prochází rozsáhlou školskou reformou pod názvem „Nová ukrajinská škola“, která byla zahájena v roce 2018 (viz str. 15). Vzhledem k tomu probíhá vzdělávání podle dvou systémů vzdělávání, kdy jeden je dobíhající a druhý je nastupující. Níže uvedené informace akcentují prolínání těchto dvou systémů a jsou v souladu s probíhajícími vzdělávacími na Ukrajině v školním roce 2022/2023.(viz příloha: 7)

Výuka ve školách probíhá v ukrajinštině. Druhý jazyk – ruština je vnímán jako menšinový (dřív to bylo opačně, ruština byla hlavním jazykem, ukrajinština vedlejším). Na Ukrajině, stejně jak v České republice, jsou nejčastějšími vyučovanými cizími jazyky: angličtina, němčina, francouzština a španělština. Podle starého vzdělávacího modelu (do roku 2018, 11letý) se cizí jazyky se začínaly vyučovat od třetí třídy, v novém 12letém modelu se vyučují již od druhé. Jinak je tomu na jazykových školách, kde mohou být vyučovány už od první třídy. Primárně se jedná o anglický jazyk. Současně se zahájením výuky cizího jazyka se žáci učí používat latinku.

U většiny škol na Ukrajině se klade žákovi povinnost chodit do školy oblečený v uniformě. Na druhou stranu, čeští žáci mohou nosit civilní oblečení. Mezi příklady klasické ukrajinské uniformy můžeme zařadit kombinace sako a kalhoty, nebo sako a sukně u děvčat, eventuelně doplněné o košile s dlouhým nebo krátkým rukávem. Preferovanými barvami jsou zejména vínová a černá nebo šedá, ale preferovanými jsou také kostkované motivy. Můžeme také nalézt výjimky, kde žáci do škol nemají povinnost nosit uniformu, avšak těchto škol není hodně. V těchto školách si tedy žáci smí obléci formální oblečení dle jejich libosti, a to například šedé kalhoty, sako a bílou košili. Zároveň je však někde tradicí nosit do školy místo uniformy lidový kroj (viz příloha 14,15). Takovou tradici dodržují většinou žáci a studenti západní části Ukrajiny.

Školní rok se dělí na pololetí, délka školního roku je vymezena od začátku září do konce května, ve školním roce mají prázdniny tři měsíce. Povinná praxe se musí na Ukrajině absolvovat v případě každého žáka sekundárního vzdělávání, a to zejména protože financování státních škol na Ukrajině je mnohem komplikovanější než v České republice. Pod povinnou praxí si můžeme představit hlavně mytí oken a lavic, umytí podlahy, sázení květin v okolí školy, venkovní úklid a jiné práce související s úklidem školy. V případě starších ročníků je umožněno natírat zdi (malovat třídy), popřípadě vykonávat těžší práci. Jestliže by

³⁷ UKRAJINA, Закон України, Про освіту, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380

žák odmítnul vykonávat tuto práci, a jeho rodina je dobře finančně zabezpečená, rodiče můžou poskytnout škole finanční podporu, poté bude žák z praxe uvolněn.³⁸ Pro žáky posledních ročníků se v červnu konají závěrečné zkoušky (obdoba českých maturit) a takzvané postupové zkoušky (přijímací zkoušky na vysokou školu).

Důležitým bodem nového zákona o vzdělávání v zemi je jeho zaměření na inkluzivní vzdělávání. Jedná se o aspekt vzdělávání, který na Ukrajině doposud neexistoval. Umožňuje speciálním pedagogům pracovat s dětmi s handicapem, sociálním znevýhodněním a zavádí jejich integraci do speciálních vzdělávacích programů v běžných školách.

1) Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání se řídí zákonem z roku 2001, je poskytováno v jeslích a mateřských školách. Jesle jsou zařízení pro děti ve věku od jednoho do třech let a fungují v rámci mateřských škol. Mateřské školy jsou odstupňované podle věku dítěte a dělí se na mladší stupeň (tři až čtyři roky), střední (čtyři až pět let) a starší stupeň (pět až šest let). Poslední rok je zaměřen na přípravu dětí před zahájením školní docházky, metoda přípravy spočívá především v rozvoji dovedností formou hry, kreativních úkolů, společných akcí a je pro děti povinný. Děti se naučí rozlišovat jednotlivá písmena azbuky a počítat do deseti. Tyto základní znalosti a dovednosti musí děti prokázat při zápisu do základní školy.

2) Základní vzdělávání

Do povinného základního vzdělávání vstupují děti, které k prvnímu září dovršily šest až sedm let věku a nemají podle výsledků lékařských a psychologických vyšetření žádné kontraindikace ke studiu. V ukrajinském vzdělávacím systému je za základní všeobecné vzdělávání považováno (Початкова загальна освіта), vzdělávání od prvního do čtvrtého ročníku, tudíž děti ve věku od šesti do deseti let. V České republice je ekvivalentem první stupeň základní školy. Vyučovací hodina v prvním ročníku trvá 35 minut, pro další ročníky 45 minut. Žáky na prvním stupni vyučuje pouze jeden pedagog nehledě na to, o jaký předmět se jedná, výjimku tvoří hudební, výtvarná a tělesná výchova, kterou může vyučovat někdo jiný. Zajímavostí je způsob známkování dětí v první třídě – nepoužívají se totiž známky, ale symboly (razítka). Hodnocení žáků známkováním je zavedeno až od druhého ročníku základního vzdělávání. V červnu potom žáky čekají skládání zkoušek. Zkoušky se skládají ze tří předmětů, a to čtení, ukrajinštiny, a matematiky. Předměty Ukrajinština

³⁸ UKRAJINA, Закон України, Про освіту, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 415

a Matematika probíhají formou zkuškového testu a jsou hodnocené třídním učitelem. Naopak v případě zkoušky ze čtení se jedná o zkoušku ústní a co se hodnotí, je počet přečtených slov za minutu. Jestliže se stane, že žák neprospěje ze dvou předmětů, musí se přistoupit k reparaátu.³⁹(viz příloha: 4)

Druhý stupeň navazuje na stupeň první a pokračuje od pátého po devátý ročník (totiž věk žáků od deseti po patnáct let). Tomuto druhému stupni se říká základní škola (основна школа). Škola obvykle disponuje oběma stupni vzdělávání. Každý pedagog na tomto stupni má své konkrétní předměty. Žáci bývají rozdělení do různě zaměřených tříd podle svých dovedností – existuje například matematická nebo jazyková třída.⁴⁰ V rámci výuky na základních školách je pro žáky možné navýšit dotaci některých předmětů, přejí-li si to a mají-li učitelé daných předmětů časové možnosti. Tyto doplňkové hodiny si školy hradí samy. Stejně jako v České republice dostávají i žáci na Ukrajině učebnice k zapůjčení od školy, které na konci školního roku vracejí. Rozdíl však spočívá v tom, že ne vždy je k dispozici dostatek materiálů a žáci si musí učebnice a další pomůcky půjčovat mezi sebou.⁴¹

Základní všeobecné střední vzdělávání (Базова загальна середня освіта) je ekvivalentem druhého stupně základní školy v České republice. Vyučovací hodina trvá 45 minut. Na konci devátého ročníku žáci složí zkoušku a obdrží vysvědčení o základním středním všeobecném vzdělání (Державна підсумкова атестація) s dodatkem o dosažených výsledcích ve vzdělávání. Obsah, forma, postup a harmonogram těchto zkoušek každoročně stanoví a schvaluje Ministerstvo školství a vědy, mládeže a tělovýchovy Ukrajiny. Vysvědčení o základním všeobecném středním vzdělání opravňuje jeho držitele k zápisu na střední školy.

Délku studia potřebného k úplnému základnímu vzdělávání pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami v osnovách všeobecných základních škol na každém stupni stanoví kabinet Ministrů Ukrajiny.

3) Středoškolské vzdělávání

Po ukončení deváté třídy žáci mohou vstoupit do úplného středního všeobecného vzdělávání (Повна загальна середня освіта), které trvá tři roky (před reformou 2018 – dva

³⁹ SBRUCVA, Alina. *Porivnjalna pedagogika: navch. posibnik*. vyd. 2. Sumy: Universitetska kniga, 2013. ISBN 978-966-680-4-136-1

⁴⁰ VOLKOVA, Natalia. *Pedagogika*. Kyjev: Akademrida, 2012. ISBN 9786175720332. s 115

⁴¹ VOLKOVA, Natalia. *tamtéž*, s 120

roky) a navazuje na základní střední vzdělávání (český druhý stupeň ZŠ). Úplné střední všeobecné vzdělávání poskytuje odborně zaměřenou výuku dle výběru žáků. V případě, že se žák nerozhodl pro profesní zaměření, absolvuje pouze všeobecnou přípravu. Tento typ vzdělávání je na nižší úrovni, než je české gymnaziální vzdělávání nebo vzdělávání v lyceu.

Délka úplného všeobecného středního vzdělávání na jednotlivých stupních se může měnit (prodlužovat nebo zkracovat) v závislosti na formě vzdělávání, výsledcích učení nebo individuální vzdělávací dráze žáka. Existují dvě možnosti, jak dosáhnout tohoto vzdělávání: první možnost je 9 + 2, což znamená, že devět je základní vzdělání a pak žák získává během dvou let všeobecné vzdělávání se zkouškou ZNO(ЗНО) - externí nezávislé hodnocení (зовнішнє незалежне оцінювання) a po ukončení 11leté školní docházky může podat přihlášku na vysokou školu, teď po novelizaci (viz str.15) školní reformy bude platit po ukončení 12leté školní docházky. Existuje však i alternativa, kterou je možnost studia na střední odborné škole, kdy se jedná o kombinaci devíti let základního vzdělání a následují čtyři roky, kdy výuka umožňuje získat odborné, nebo profesní vzdělávání. Na konci studijního programu mají poté absolventi odborného profesního nebo všeobecného vzdělávání rozdílné podmínky pro jejich akceptaci na vysokou školu, zároveň se taky liší délka jejich studia⁴² (viz příloha: 7,8).

Na základní střední vzdělávání (český druhý stupeň ZŠ) navazuje odborné vzdělávání (Професійна освіта), které trvá dva až čtyři roky. Žáci souběžně plní podmínky úplného středního všeobecného vzdělávání.

Po dokončení devátého ročníku mají žáci možnost vstoupit do „Předvysokoškolského“ odborného vzdělávání (Фахова передвища освіта), podmínkou je ukončení úplného středního všeobecného vzdělávání. Po absolvování tohoto typu školy mohou pokračovat ve studiu na vysoké škole.

Úplné střední všeobecné vzdělání (stejně tak i vysokoškolské vzdělání) lze získat v prezenční (denní), dálkové, online, externí, rodinné (domácí) formě nebo formou pedagogického patronátu, a také prezenční (večerní), korespondenční formě (na úrovni základního a odborného středního vzdělání). Střední odborné vzdělání profesního zaměření lze získat v duální formě vzdělávání.

⁴² SHAROVA, Yevheniia. *Porovnání vzdělávacích systémů s akcentem na střední školství v České republice a na Ukrajině*. Online, Bakalářská práce. 2021-12-23 TO 6:53:49Z. Dostupné z: <http://dspace.tul.cz/handle/15240/161206>. [cit.2023-12-03]

Předpisy o formách získávání úplného středního všeobecného vzdělání schvaluje ústřední výkonný orgán v oblasti vzdělávání a vědy.

4) Vysokoškolské vzdělání

Podle zákona O Vysokoškolském vzdělání (Про вищу освіту) se vysoké školy (ВНЗ) (Otevřená mezinárodní univerzita lidského rozvoje) na Ukrajině dělí podle stupně udělené akreditace – I., II., III., IV. stupeň akreditace (рівень акредитації).⁴³

a) **I. stupeň (ВНЗ)** – neúplné vysokoškolské vzdělání, mladší specialista. V roce 2019 byl přijat zákon, který zavedl profesionální juniorský bakalářský stupeň vzdělání – titul profesní mladší bakalář (Професійний молодший бакалавр). Po absolvování odborného předvysokoškolského vzdělání studenti získávají Diplom profesionálního mladšího bakaláře. První studenti zahájili studium v roce 2020. Tento druh studia zahrnuje specializované vzdělávání v umělecké, sportovní nebo vojenské oblasti a zajišťuje získání potřebných kompetencí pro uplatnění na trhu práce. Do tohoto oboru mohou vstupovat absolventi devátých ročníku, v průběhu studia však musí žáci získat úplné střední všeobecné vzdělání. Odborná kvalifikace a titul mladšího bakaláře umožňuje pokračovat ve vzdělávání na vyšší úroveň bakaláře a magistra lékařské, farmaceutické nebo veterinární specializace. Vysoká škola může uznat a převést kredity ECTS získané v odborném juniorském bakalářském programu, jejichž maximální výše je stanovena příslušným vysokoškolským standardem. „Předvysokoškolské“ odborné vzdělávání, (Фахова передвища освіта) poskytuje vzdělávání na 5. úrovni EQF. (Odborné školy – Технікум/училище).

b) **II. stupeň (ВНЗ)** – základní vysokoškolské vzdělání, bakalář. Studenti získávají základní vysokoškolské vzdělání (базова вища освіта) a titul bakaláře (бакалавр). Stanovená délka studia je tři až čtyři roky. (Koledž – Коледж)

c) **III. stupeň (ВНЗ)** – plné vysokoškolské vzdělání (повна вища освіта) a titul specialisty (спеціаліст). Stanovená délka studia je jeden až jeden a půl roku. (Institut – Інститут, Univerzita – Університет, Akademie – Академія, Konzervatoř – Консерваторія, музична академія)

d) **IV. stupeň (ВНЗ)** – úplné vysokoškolské vzdělání (повна вища освіта) a titul magistra (магістр). Stanovená délka studia je jeden až dva roky.

Po dokončení úplného vysokoškolského vzdělání se studentům uděluje titul magistra nebo specialisty. Tyto dva uvedené tituly se však liší. Podstatné rozlišení je v činnosti, kterou

⁴³ UKRAJINA, Zákon O Vysokoškolském vzdělání (Про вищу освіту), 2002, № 20, ст. 134

člověk s příslušným titulem vykonává. Magistr se zabývá činností vědeckou a specialista praktickou.⁴⁴

e) **Doktorské studium** je na Ukrajině složeno ze dvou stupňů. Absolvent prvního stupně se nazývá kandidát věd (кандидат наук). Tento typ studia vyžaduje alespoň tři roky praxe i studia po dosažení titulu specialisty nebo magistra. Kandidát věd je titul, jenž se uděluje po úspěšném obhájení disertační práce včetně vykonání aspirantury. V České republice se tento typ vzdělání nazývá doktor věd (Ph.D.). Druhým stupněm doktorského studia je doktor věd (доктор наук), což je nejvyšší možné vzdělání na Ukrajině. Doktorem věd se stává člověk, jehož výzkumná práce je přínosem v dané vědní oblasti. Nezbytnou podmínkou je absolvování dalších studií zvaných doktorantura. Titul věd (DrSc.) v České republice uděluje od roku 2003 pouze Akademie věd České republiky jako výraz zvláštního ocenění za mimořádný přínos v určitém vědním oboru. Oba stupně doktorského studia mohou být otevřeny ve vyšších vzdělávacích institucích III. a IV. stupně akreditace nebo ve výzkumných institucích a jejich odvětvích⁴⁵ (viz příloha: 7).

Mimoškolní vzdělávání

Důležitou část v našem životě sehrává i mimoškolní vzdělávání. Mimoškolní vzdělávání je součástí systému celoživotního vzdělávání, je zaměřeno na rozvoj schopností a talentu jedinců, uspokojování jejich zájmů, potřeb duchovních a profesionálních cílů. Na Ukrajině existuje 1496 mimoškolních vzdělávacích institucí: sportovní školy pro děti a mládež; malá akademie věd pro studenty; malá akademie umění (lidová řemesla); kluby; centra; dětské a mládežnické tábory atd.

Systém hodnocení

Hodnocení v pedagogice znamená zjišťování, porovnávání a vysvětlování dat charakterizujících stav, kvalitu, efektivnost vzdělávací soustavy.⁴⁶ Hodnocení má pomáhat k dosažení nejlepšího možného výsledku učení, jakého je jedinec momentálně schopen. Způsob hodnocení má současně učit sebehodnocení a má spoluvytvářet dovednost a chuť učit se po celý život.

⁴⁴ ČEPIĽ, Michail. *Porivnjalna pedagogika*. Kyjev: Akademija, 2014. ISBN 9786175720806

⁴⁵ VASILJUK, Alla. *Rišard a Niženskij Deržavnij pedagogičnij Universitet imeni Mikoli Gogola. Sučasni osviti sistemi: pasibnik z porivnjalnoi pedagogiki dlja samostatnoi roboti studentiv*. Nižin: Redakcijno-vidavnicij vidil NDPU, 2002. ISBN 96-673-9129-9

⁴⁶ PRŮCHA, J., IEA Lit.: *Hodnocení vzdělávacích výsledků školské soustavy*. Praha: ÚŠI, 1989.

Hodnocení výsledků vzdělávání žáků se řídí podle školského zákona (Nařízení ministerstva vzdělávání a vědy Ukrajiny) ze dne 4.09.2000, č. 428/48.

Do roku 2000 se na základních a středních ukrajinských školách používalo hodnocení stejné jako v České republice, od jedničky do pětky, s hlavním rozdílem v tom, že hodnocení bylo obrácené, to znamená česká jedna (výborně) odpovídá ukrajinské známce pět a obráceně – české hodnocení pět (nedostatečná) odpovídá ukrajinské známce jedna. Po roce 2018 se na školách nově používá 12bodová škála pro hodnocení (viz. příloha: 5), kde: 1-3 znamená – nedostatečně, 4–6 dostatečně, 7–9 dobře a 10–12 výborně. Na vysokých školách se při hodnocení, stejně jako České republice, se používá klasické písmenné známkování: A (nejvyšší hodnocení), B, C, D a F (neprospěl), které se pak odvozuje od procent, co učitel přiřadí za určitou práci, test nebo úkol (viz příloha: 5,6).

Každá škola pracuje na základě schváleného kurikula, které je v souladu se vzdělávacími plány ministerstva školství. Většinou v prvních dvou letech základní školy jsou žáci hodnoceni slovním popisem znalostí, dovedností a schopností. Počínaje třetí třídou žáci hodnocení dostávají paralelně, a to jak slovní, tak i hodnocení škálou dvanácti bodů nebo čtyř úrovní (vysoká, dostatečná, střední a nízká úroveň). V pátém ročníku podle koncepce „Nové ukrajinské školy“ pokračuje paralelně slovní hodnocení a hodnocení škálou bodů/úrovní podle rozhodnutí pedagogické rady školy. Aktuálně již na Ukrajině všechny školy pracují podle koncepce Nové ukrajinské školy. Takže platí tedy, že jednička je nejhorší výsledek, zatímco dvanáctka nejlepší. Tu získávají nejlepší žáci a studenti, kteří prokážou hluboké znalosti a dobře se orientují v probírané látce. Kdo chce mít dvanáct bodů, musí hodně číst a pracovat doma. Znamka odpovídá české 1+. Obyčejná jednička má ekvivalent v jedenáctce a 1– v desítce. Podobně lze převést ostatní ukrajinské body na české známky. Ve školách jsou případy, kdy žák má nízké hodnocení, v těchto situacích může požádat o opravu, děje se to běžně. Žák přijde za učitelem a poprosí o opravu, ten mu připraví úkol navíc, aby si tak vylepšil známku. Také se zde běžně známkuje například za úroveň vedení sešitu (jeho obsah a rozpracování).(viz příloha: 5)

Napomenutí a důtky na Ukrajině neexistují. V případě problematického chování si učitel pozve rodiče do školy, ale žádné důtky neuděluje. Na vysvědčení žáci a studenti nedostávají známku z chování, nýbrž slovní hodnocení, kde se konkrétně uvádí, jak se dítě chová.

V ukrajinských školách žáci ročník z důvodu špatného prospěchu neopakují. Po první neúspěšné zkoušce učitel daného předmětu se domlouvá s žákem na přezkoušení, nabízí

konzultace. Když se i další pokus nezdaří, učitel zapojí do spolupráce na doučování a přezkoušení třídního učitele a rodiče žáka (zákonného zástupce).

Distanční výuka

Dalším zajímavým bodem ve vzdělávání je distanční výuka. Tento způsob studia většinou byl používán ve vzdělávacím systému vysokých škol. Distanční výuka byla také hodně využívána při koronavirové pandemii. Po invazi Ruska na Ukrajinu, mnoho Ukrajinců opustilo svá obydlí a hledalo azyl ve vedlejších státech. V České republice požádalo o azyl přes 500 tisíc Ukrajinců (převážně matky s dětmi). Od 14. března 2022 byla obnovena školní docházka ve formě distanční výuky ve většině regionů Ukrajiny, kde neprobíhají boje, a zároveň v i České republice.

Nový projekt „Učení bez hranic“ je celoukrajinský online rozvrh, zřízený iniciativou UIRO jako reakce na události související s válečnými akcemi na území Ukrajiny, které přinutily desetitisíce dětí a jejich rodiny být v krytech nebo dokonce přestěhovat na území jiných států. „Učení bez hranic“ je sbírka užitečných vzdělávacích zdrojů na podporu ukrajinským studentům a učitelům, kteří organizují vzdělávání ve válečném období. Zároveň poskytuje psychologickou a sociální podporu účastníkům vzdělávacího procesu. UIRO plánuje tento projekt podpořit a doplnit jej o nové zdroje.

Od 14. března 2022 Ministerstvo školství a vědy Ukrajiny společně s UIRO a IIRM zavedlo projekt pro ukrajinské školáky „Celoukrajinský online rozvrh“. Je to společný rozvrh hodin pro celou zemi s online zdroji pro jeho realizaci. To pomohlo zefektivnit vzdělávací proces a poskytlo podporu a pocit stability dětem. V důsledku ruské ozbrojené agrese se dnes Ukrajina je nejvíce zaminovaným státem v Evropě. Na den dětí 1. června 2022 byla na žádost UIRO společně s UNICEF uspořádána celoukrajinská online lekce o minové bezpečnosti. Interaktivní hodiny minové bezpečnosti jsou teď běžně dostupné na webových stránkách pro distanční vzdělávání „Celoukrajinská škola online“ ВШО – Всеукраїнська школа онлайн.⁴⁷

„Celoukrajinská škola online“ se stala důležitou podporou pro studenty a učitele Ukrajiny v rámci (v podmínkách) invaze v plném rozsahu. Část lekcí bylo vytvořeno v průběhu roku 2020-2021 na náklady státu z prostředků státního rozpočtu. V 2022 byla neocenitelná podpora pro další rozvoj platformy Dětský fond OSN (UNICEF)

⁴⁷ УІРО, Вісника Українського інституту розвитку освіти, Aktivemedia, Copyright© УІРО 2023 рік
Zdroj: <https://uied.org.ua/visnyk-ukrayinskogo-institutu-rozvytku-osvity-prysvyachenyj-pidsumkam-diyalnosti-u-2022-roczy/>

Tato platforma je využívána a podporována hlavně v zemích s ukrajinskými uprchlíky: Polsko, Česká republika, Německo, France, Slovensko, Velká Británie, Itálie atd.⁴⁸

Ukrajínští studenti v zemi i mimo ni mají přístup k online vzdělávacím materiálům v ukrajinštině. Hlavní ukrajinskou platformou pro distanční vzdělávání je: Celoukrajinská škola online <https://lms.e-school.net.ua/>⁴⁹

1.3 Česká republika jako evropský stát

Česká republika je stát ve střední Evropě. Zabírá západní část bývalého Československa v rozsahu historických území Čech, Moravy a českého Slezska. Sousedí se čtyřmi státy: na západě s Německem, na jihu s Rakouskem, na východě se Slovenskem a severovýchodní část hranice sdílí s Polskem. Hraniční pohoří chrání zem ze všech stran, česká kotlina má v severní části úrodnou nížinu, zatímco jižní část vyplňují pahorkatiny a vrchoviny. V jejím středu leží hlavní město Praha. Střední a jižní část Moravy je nížinná a úrodná,⁵⁰ pěstují se tady významné odrůdy zeleniny, ovoce a vína. Vodní toky v Česku jsou: v západní části republiky řeky Vltava, Labe, které se vlévají do Severního moře, na východě ve Slezsku je Odra, vlévá se do Baltského moře a přes celou Moravu protéká řeka Morava, která se vlévá do Dunaje a dále pokračuje až do Černého moře. (viz příloha: 3)

Česko je jednou z nejprůmyslovějších oblastí Evropy. V zemi se nachází ložiska hnědého a černého uhlí. Rozvinutý je chemický průmysl, hutnictví a strojírenství (zejména výrobu automobilů).⁵¹ Důležitý je chov skotu a jiných hospodářských zvířat. Významnou složkou ekonomiky je rovněž cestovní ruch.⁵² Cestovní ruch patří k významným složkám každého hospodářství, protože přináší finanční zdroje nejen od domácích návštěvníků, ale hlavně od zahraničních turistů. Na cestovní ruch se vážou další odvětví hospodářství jako jsou ubytování, stravování, kultura, sport a obchod. Mezi největší lákadla cestovního ruchu v Česku patří historické památky měst (Praha, Český Krumlov, Olomouc, Telč, Brno), památky na seznamu kulturního dědictví UNESCO (Kutná Hora, Třebíč, Žďár nad Sázavou), lázeňství (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Luhačovice), zimní sporty, přírodní památky (Český ráj, České Švýcarsko, Pravčická brána).

⁴⁸ УІРО, Вісника Українського інституту розвитку освіти, тактєж

⁴⁹ EDU.CZ, Ukrajinské zdroje k distančnímu vzdělávání. Copyright © 2022 MŠMT. Zdroje z:

<https://www.edu.cz/methodology/ukrajinske-zdroje-k-distancnimu-vzdelavani/#4-detail-ukrajinskych-kurikul>

⁵⁰ ŠERCLOVÁ, Andrea. *Svět do kapsy*. Český Těšín: Ottovo nakladatelství, 2012. SBN 978-80-7451-239-1, s. 76

⁵¹ ŠERCLOVÁ, Andrea. *tamtěž*, s. 77

⁵² ŠERCLOVÁ, Andrea. *tamtěž*, s. 77

Od 1. ledna 1993 Česká republika nabyla samostatnost, předtím byla součástí státu Československo, který se skládal z dvou republik československé federace – Česko a Slovensko. Sametová revoluce ukončila komunistickou nadvládu v roce 1989 a umožnila zemi rozvíjet se novým, mladým směrem.

Navazuje také na více než tisícileté dějiny české státnosti a kultury.

1.3.1 Historie České republiky

Pro účely mé práce je podstatné se seznámit především s dobou, kdy se dějiny České republiky (resp. Československa) natěsno proplétají s dějinami Ukrajiny (např. Podkarpatská Rus byla kdysi územím Československa, nyní náleží k Ukrajině).

Předkové Čechů se na území současné České republiky začali usazovat asi před 1500 lety. Prvním významným státním útvarem byla v 9. století Velká Morava. Čechy nabyly na významu v 10. století jako knížectví, královský titul panovníci získali na počátku 13. století.⁵³ Jedna z nejvýznamnějších osobností v českých dějinách byl Karel IV. (vládl 1346–1378), byl českým králem i římským císařem. Za jeho vlády bylo dosaženo významné expanze území českého státu, proslul založením univerzity v Praze, která nese jeho jméno, výstavbou Nového města pražského, kamenného mostu přes řeku Vltavu v Praze a mnoha dalšími počiny.

Další osobností v českých dějinách je Marie Terezie, rakouská císařovna a česká královna (jediná žena na českém trůně). Vyznamenala se vydáváním různých reforem v mnoha odvětvích, ale pro český národ hlavním přínosem bylo vydání reformy v roce 1774 o zavedení povinné školní docházky, jelikož sama dobře věděla, že vzdělanost je pro život nezbytná. Cílem bylo vymýtit negramotnost mezi poddanými, z nichž před dobou její vlády jen málokdo uměl číst a psát. Docházka umožnila rodičům s odpovídajícími finančními možnostmi, aby si vydržovali vlastního domácího učitele, všechny ostatní děti musely od šestého roku svého věku plnit nejméně šestiletou školní docházku.

Ve druhé polovině 19. století nastal v Česku významný hospodářský a kulturní rozvoj. Většina (asi 70 %) průmyslu Rakouska-Uherska byla soustředěna v českých zemích. České politické elity (zejm. František Palacký) po celé 19. století věřily, že federalizované a demokraticky reformované Rakousko bude nejvýhodnějším životním prostorem pro český národ i jiné malé národy střední Evropy (tzv. austroslavismus). Rakouské císařství mělo být

⁵³ ŠERCLOVÁ, Andrea. *Svět do kapsy*. Český Těšín: Ottovo nakladatelství, 2012. SBN 978-80-7451-239-1, s. 77

ochranou vůči vlivu mocných národů ze západu i východu. Novým řešením měl být projekt Československa připravený Tomášem Garrigue Masarykem a Edvardem Benešem.

Ke konci první světové války, 28. října 1918, se země Koruny české, severní Uhry a později, v roce 1919, Podkarpatská Rus, staly součástí nového československého státu, jehož prezidentem byl zvolen Tomáš Garrigue Masaryk. V období od vzniku státu až do zániku první republiky bylo Československo unitárním státem a zůstalo jediným demokratickým státem ve střední Evropě.

Dějiny 20. století (1914/18-1989/91) lze označit za „věk extrémů“. Na jedné straně došlo do té doby k nepřestavitelnému rozvoji vědy a techniky, výraznému zesílení sociálních jistot (idea sociálního státu) i k velkým proměnám kulturního života (např. hnutí hippies, sexuální revoluce), na druhé straně k neočekávanému potlačení základních lidských práv, snížení prahu citlivosti ohledně toho, jak lze zacházet s lidskou bytostí, všeobecným diskriminacím motivovaným etnicky, rasově či nábožensky. Sociálně-politická dimenze života lidské společnosti v hospodářsky vyspělých zemích se v konečném důsledku rozdělila do dvou ideologicky zdůvodňovaných táborů: světa demokratických států a států nedemokratických (autoritativních a totalitárních systémů), včetně svébytných rysů vývoje zemí „třetího světa“. Ve výuce o vývoji společnosti v následujícím období (1991-2009), a to zejména k vývoji společnosti v postkomunistických zemích, je potřebné zohlednit i problematiku evropské integrace a transatlantické spolupráce.

Česká společnost 20. století prošla zkušeností s oběma nejsilnějšími nedemokratickými režimy – nacismem a komunismem. Dnešní život je dosud ovlivňován především zkušeností s komunistickým režimem; proto je třeba položit důraz na dějiny 2. poloviny 20. století. Výuku je třeba soustředit na ideologické a mocenské mechanismy, které byly uplatňovány při prosazování nedemokratických systémů, a to v kontextu loajality, či pasivity většiny obyvatel. V tomto kontextu je potřebné upozornit na možná současná zneužití idejí svobod a lidských práv, a to na příkladech politického a náboženského extremismu, terorismu⁵⁴

1.3.2 Historie vzdělávání v ČR

První zmínky o českém vzdělávání sahají již k době vzniku státu. Hlavní a důležitou roli pro slovanský lid učinili na počátku 9. století dva učenci, byli to křesťanští misionáři,

⁵⁴ KOPICOVÁ, Miroslava. *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století*. Doporučení nabylo účinnosti dne 29.09.2009. č.j.: 17245/2009-22

bratři ze Soluně, kteří v rámci své misie na Velké Moravě prosadili staroslověnštinu jako bohoslužebný jazyk, poté vznikla první slovanská abeceda – hlaholice. Byly vytvořeny první školy (katechumenické), ze začátku na Velké Moravě, potom v Čechách, kde výuku zastával kněz.⁵⁵ S časem, dle historických záznamů, byly založeny školy v Olomouci (1073), v Brně (1234) a ve Znojmě (1248). V návaznosti na výše uvedené školy přibýly nižší školy městske, zvané dětinské, které učily především číst a psát, farní – známé jako škola víry, součástí vzdělávání bylo náboženství. Vyšší vzdělávací institucí toho času byly školy latinské, označované jako školy partikulární (speciální), na kterých se žáci seznamovali s redukovanou podobou trivía (základního vzdělání), jehož zvládnutí bylo předpokladem pro studium na univerzitě⁵⁶

Významnou událostí v historii školství v českých zemích bylo založení Karlovy univerzity. Univerzita byla založena 7. dubna 1348, v tu dobu panujícím Karlem IV., se souhlasem papeže Klementa VI. po vzoru pařížské Sorbonny v Evropě. V době založení univerzita měla čtyři fakulty – právnickou, lékařskou, teologickou a artistickou. Netrvalo dlouho a univerzita získala mezinárodní prestiž, tituly a akademické hodnosti udělené univerzitou platily v celém křesťanském světě.

Koncem 18. století v českém školství nastaly podstatné změny. V první řadě se školních záležitostí ujal stát a byla zavedena všeobecná vzdělávací povinnost pro děti poddaných, pro ně byly zřízeny zvláštní školy (za vlády Marie Terezie). Stojí za zmínku, že rakouská monarchie, k níž české země patřily už od 16. století, si postupem času uvědomila, že ve vzdělanosti a vědění je síla moci, a to i ekonomické. Negramotnost poddaných je brzdou v společenském rozvoji státu.⁵⁷

V 19. století (1869) byl vydán nový školský zákon (Hasnerův) a z něho vzniká povinnost osmileté školní docházky, již bylo možno uskutečnit trojím způsobem. Měšťanské školy byly zřízeny jako osmileté, jako tříleté samostatné nebo jako tříleté spojené s pětiletou obecnou. Obě školy dávaly poměrně ukončené vzdělání bez předpokladů k dalšímu studiu, to znamená, že k vysokoškolskému vzdělání byla jediná cesta, studium na střední škole.⁵⁸

V 1918 v důsledku politické situace nastal rozpad Rakousko-Uherska a vyhlášení samostatného státu Československa. V organizačních složkách školství příliš mnoho změn

⁵⁵ SOMR, Michael. Dějiny školství a pedagogiky, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 29

⁵⁶ MOREKS, František. K historii českého církevního školství (online), (cit. 15.1.2021) Dostupné z: http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie.ccs.doc

⁵⁷ VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a kolektiv. Pedagogika pro učitele – Školský systém v českých zemích. 1. vyd. Praha, Grada Publishing, a.s., 2007. s. 69

⁵⁸ VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a kolektiv. tamtéž. s. 76

neproběhlo, ale v období protektorátu Čech a Moravy jedna výrazná změna nastala. V roce 1942 došlo k rozpuštění zemských školních rad a jejich přechodu do kompetence ministerstva. Po celou dobu války byly dočasně uzavřené vysoké školy.

Převratný rok 1948 znamenal, že vlády se ujali komunisté, každý konkurenční studijní ústav byl označen za zbytečný a byl zrušen. Zákon č.95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství, poskytoval všem dětem jednotné vzdělání a výchovu.⁵⁹

Velké změny nastaly po sametové revoluci v roce 1989, kdy komunistický režim padl. Po dalších politických změnách následovalo rozdělení Československa a vznikly dva samostatné státy: Česká republika a Slovenská republika od 1. ledna 1993 nabyly 1. ledna

1.3.3 Současný vzdělávací systém v ČR

Školský zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.⁶⁰ (viz příloha: 9)

Podle informací výkonových dat Ministerství školství, mládeže a tělovýchovy v České republice za rok 2022/2023 je v České republice následující počet škol a dětí, žáků nebo studentů:

- Mateřské školy, počet škol – 5 374; počet dětí – 369 205; učitelů - 34 634,5(v přepočtu na plně zaměstnané); asistentů pedagoga – 4 822,1(v přepočtu na plně zaměstnané).
- Základní školy, počet škol – 4361; počet žáků – 1 007 778; učitelů – 73 725,8; asistentů pedagoga – 17 189,9.
- Střední školy, počet škol – 1294; počet žáků – 463 200; učitelů – 42 488,4; asistentů pedagoga – 1 043,7.

⁵⁹ ČESKO, Zákon č.95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství

⁶⁰ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem 2022/2023*. Olomouc: Anag, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, str. 25

- Konzervatoř, počet škol – 18; počet žáků – 3837; učitelů – 1 092,1; asistentů pedagoga – 2,0.
- Vyšší odborné školy, počet škol – 150; počet studentů – 20639; učitelů – 1 280,9; asistentů pedagoga – 3,5.⁶¹ (viz příloha: 10)

Důležitým orgánem státní správy ve školství je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které odpovídá za stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy, rozděljuje finanční prostředky ze státního rozpočtu, stanovuje kvalifikační předpoklady a pracovní podmínky učitelů, určuje rámcový obsah předškolního až středního vzdělávání, schvaluje vzdělávací programy vyšších odborných škol.

Škola je základní instituce, budova, místo určené pro výuku (vzdělání) dětí, mládeže, ale také dospělých. Pro vzdělávací systém existuje více druhů škol a institucí, například: pro preprimární vzdělání máme – jesle a mateřské školy; pro primární vzdělání – základní školy, víceletá gymnázia a osmileté konzervatoře; sekundární vzdělání – gymnázia, střední školy, střední odborné školy, střední odborná učiliště a konzervatoře; terciální vzdělání – vysoké školy (VŠ), vyšší odborné školy (VOŠ), univerzity.

Mateřské a základní školy jsou zřizovány obcemi (obce zajišťují povinnou školní docházku), zatímco střední školy, konzervatoře a vyšší odborné školy zřizuje kraj.⁶²

Podobně jako na Ukrajině se mohou žáci s handicapem vzdělávat v rámci inkluze v běžných školách; existují však také školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Lze využít také možnost individuálního vzdělávacího plánu (tuto možnost často využívají ukrajinští žáci, kteří se kvůli současné válečné situaci na Ukrajině vzdělávají v českých školách).

1) Preprimární vzdělávání

Preprimární vzdělávání v České republice představuje předškolní výchova, která se zde uskutečňuje především v mateřských školách. Navštěvují je děti ve věkové skupině od třech do šesti let. Pro děti od pěti do šesti let (předškolní věk) je docházka do školy povinná. Výjimečně lze přijímat i děti mladší třech let, pro něž jinak obce zřizují denní jesle. Mateřské školy však navštěvuje i vysoké procento dětí starších (asi 20 %), kterým byla

⁶¹ ČESKO, MŠMT, Výkonná data škol za rok 2022/2023, © 2013-2023 MŠMT, Zdroje z: <https://www.msmt.cz/vykonova-data-skol-za-rok-2022-2023>

⁶² NOVOTNÝ, Lukáš. *Struktura vzdělávacího systému v ČR: Didaktika PL2*. Praha: MŠMT (nedat.). Dostupné z: <https://isspb.cz/wp-content/uploads/Struktura-vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%ADho-syst%C3%A9mu-v-%C4%8CR.pdf>

odložena povinná školní docházka, a to především na žádost rodičů. Toto vzdělávání je založeno na dobrovolné bázi, přesto je navštěvuje téměř 90 % dětí, zvláště v předškolním věku.

2) Primární vzdělávání

Do školy jsou přijímáni žáci, kteří dovršili šest let věku k 1. září příslušného školního roku. Dítě, které dovrší šestý rok věku v době od počátku školního roku do konce kalendářního roku, může být přijato do školy, je-li tělesně a duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Není-li dítě v tomto věku pro školu zralé, což se zjišťuje při zápisu, navštěvuje buď dále mateřskou školu, nebo přípravnou třídu.

Délka základní školy je shodná s délkou povinné školní docházky a činí 9 let. Děti ve věku povinné školní docházky (6–15 let) navštěvují převážně základní školu. Žáci, jejichž rodiče o to požádají a kteří vyhoví podmínkám přijímacího řízení, mohou počínaje 6. nebo 8. ročníkem plnit povinnou školní docházku na víceletém gymnáziu, popř. na osmileté konzervatoři. Úspěšným ukončením povinné školní docházky získává žák stupeň základní vzdělání. Vysvědčení jsou opatřena doložkou o získání stupně základního vzdělání. Základní škola má dva stupně: první stupeň tvoří 1. – 5. ročník (odpovídá ISCED 1) a druhý stupeň 6.– 9. ročník (odpovídá ISCED 2).

Od roku 1990 jsou základní školy zřizovány obcemi. Základní škola může být spojena s mateřskou školou.

3) Sekundární vzdělávání

Mezinárodní klasifikace ISCED definuje úroveň nižšího a vyššího sekundárního vzdělávání. V českém vzdělávacím systému se do úrovně ISCED 2 řadí stále základní školy, resp. druhý stupeň základních škol (6. – 9. ročník), kterým je v České republice ukončena povinná školní docházka. Povinnou školní docházku lze také dokončit na nižším stupni gymnázií.

Po absolvování povinné školní docházky mohou žáci dále pokračovat na středních školách, které představují vyšší sekundární vzdělávání. Studenti mohou dosáhnout středního vzdělávání, středního vzdělávání s výučním listem a středního vzdělávání s maturitou. Institucemi poskytujícími vyšší sekundární vzdělávání jsou gymnázia, střední školy, střední odborné školy, střední odborná učiliště a konzervatoře.

Střední vzdělávání poskytuje žákům všeobecné nebo odborné vzdělávání. Cílem je rozvíjení vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot získaných v základním

vzdělávání. Vytvářejí se předpoklady pro plnoprávní osobní a občanský život, samostatné získávání informací s celoživotním učením, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti. Studenti, kteří mají pouze střední vzdělání a střední vzdělání s výučním listem, mohou získat střední vzdělání s maturitou v podobě vzdělávacích programů zkráceného studia nebo dvouletým nástavbovým studiem. Toto vzdělávání spadá do úrovně postsekundárního vzdělávání, které není součástí sekundárního a ani terciárního vzdělávání.

4) Terciární vzdělávání

Terciární vzdělávání reprezentuje studium na vysokých a vyšších odborných školách, a to na úrovni ISCED 5A a 6. Vyšší odborné školy (VOŠ) existují zpravidla při středních odborných školách a většinou tvoří společně jeden právní subjekt. Pokrývají úsek kvalifikačních požadavků mezi středním a vysokoškolským vzděláváním. Vyšší odborné vzdělávání upravuje školský zákon.⁶³

Vysoké školy mohou být univerzitního i neuniverzitního typu. V České republice se vysokoškolské vzdělávání realizuje ve třech úrovních. První dvě patří do prvního terciárního stupně. Jedná se o bakalářský a magisterský studijní program. Vyšší odborné školy jsou zaměřené spíše prakticky. Toto vzdělání má úroveň ISCED 5B. Bakalářský studijní program je přípravou k výkonu povolání a je podmínkou pro návazné studium v magisterském studijním programu. Ten se zaměřuje na získání teoretických znalostí a na jejich aplikaci do praxe.

Do druhého terciárního stupně vzdělávání spadá postgraduální studium s obhajobou disertační práce a vykonáním rigorózní zkoušky a studium v doktorském studijním programu, která směřují k vědeckému bádání a samostatné tvůrčí činnosti.

Vysoké školy jsou nejvyšším článkem vzdělávací soustavy v České republice. Jsou to centra vzdělanosti, poznání, vědecké a tvůrčí činnosti. Mají důležitou roli ve vědeckém, kulturním, ekonomickém, ale i sociálním životě společnosti a jejím rozvoji.

Vysoké školy se řídí Školským zákonem o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.) ve znění pozdějších předpisů. Činnost vysokých škol dále upravují i jejich vnitřní předpisy, které na zákon navazují a podléhají registraci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Pro každou veřejnou vysokou školu je jich povinně stanoveno osm, další může požadovat

⁶³ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem 2022/2023*. Olomouc: Anag, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 241

statut školy. Institucionální struktura vysokých škol se v důsledku zákona č. 111/1998 Sb. výrazně změnila. Většina dříve státních vysokých škol získala statut veřejných vysokých škol; je jich 24, všechny jsou univerzitní. Mohou být zřizovány a zrušený pouze zákonem.⁶⁴

Systém hodnocení

Právním nástrojem hodnocení žáků a studentů českém školství je školský zákon č.561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, §51, hodnocení výsledků vzdělávání žáků.

Každé pololetí se vydává žákovi vysvědčení (viz příloha: 13); za první pololetí lze místo vysvědčení vydat žákovi výpis z vysvědčení. Hodnocení výsledků vzdělávání žáka na vysvědčení je vyjádřeno klasifikačním stupněm, slovně nebo kombinací obou způsobů. O způsobu hodnocení rozhoduje ředitel školy se souhlasem školské rady. Škola převede slovní hodnocení do klasifikace nebo klasifikaci do slovního hodnocení v případě přestupu žáka na školu s odlišným způsobem hodnocení, a to na žádost této školy nebo zákonného zástupce žáka. Škola, která hodnotí slovně, převede pro účely přijímacího řízení ke střednímu vzdělání slovní hodnocení do klasifikace. Podrobnosti o hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání žáků stanoví MŠMT v rámci vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.⁶⁵

V pedagogickém slovníku se uvádí, že hodnocení je sdělení učitelů, které je určeno žákům a vypovídá o míře jejich úspěšnosti ve vzdělávacím procesu. Vzdělávací výsledky žáků jsou hodnoceny oficiálně prostřednictvím klasifikace (známky) nebo prostřednictvím písemných zpráv (slovní hodnocení).⁶⁶ Jedná se o formu komunikace mezi vzdělávajícím se (žák, student) a učitelem. Je to příležitost sdělit, co učitel považuje ve výuce za podstatné. Spravedlivé, prokazatelné a objektivní hodnocení znalostí a dovedností studentů je základem jak pro posouzení výkonu studentů a kvality výuky, tak pro motivaci studentů k dalšímu studiu.

Způsob, jakým může ohodnotit učitel žáka, je známkování (běžné), procentuální, průměrem, bodováním. V níže uvedených tabulkách názorně vidíme, jak můžeme vyjádřit známku 1 v procentech nebo průměrově. Ale hranice hodnocení nejsou pevné, vyučující

⁶⁴ ČESKO. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: Sbíрка zákonů České republiky. 1998, částka 39, s. 5388–5419. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>

⁶⁵ VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem 2022/2023*. Olomouc: Anag, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s. 155-156

⁶⁶ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha, Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

je může na základě aktivity ve výuce, snahy a přístupu studentů, žáků posouvat nahoru i dolů. Procenta hodnocení například písemné práce, ústního zkoušení, popřípadě domácího úkolu určuje vyučující dle rozsahu a náročnosti.

Tabulka 1: Tabulka hodnocení

Procenta znalostí	odpovídající známka:
(100–90) %	1
(89–75) %	2
(74–61) %	3
(60–50) %	4
(49–0) %	5

Průměr od	do	známka
1	1,55	1
1,56	2,50	2
2,51	3,4	3
3,41	4,3	4
4,31	a více	5

Žáci základních škol přecházejí do vyšších ročníků na základě svých průběžných výsledků. Pokud žák neprospěl v celkovém hodnocení na konci roku, nemůže postoupit do dalšího roku. Na druhé straně mimořádně nadaného žáka lze na žádost rodičů a na doporučení školského poradenského zařízení přeradit do vyšších ročníků bez absolvování ročníku předešlého poté, co úspěšně vykoná zkoušky z příslušného učiva.⁶⁷

⁶⁷ *Struktura systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě* [online]. 2010. [online]. Praha: Národní oddělení EURYDICE [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>

2 Praktická část

2.1 Speciální vzdělávání na Ukrajině

V rámci reformy školského systému od roku 2001 a přijetí nového školského zákona 2017 (38-39) se samozřejmě řešila i inkluze.⁶⁸ Začalo se s bezbariérovostí škol, iniciativa přišla zdola a za posledních 5 let došlo k velkému posunu. Odborníci z Ukrajiny se v mnohém učili od českého školství (stáže, spolupráce) a inspiraci našli i v české legislativě, například v příloze č. 1 Vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných – jedná se o podrobný přehled podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Odborníci pak vytvořili nové metodické materiály, jimiž by se měly řídit jak jednotlivé školy, tak i místní samosprávy. Díky diskusi se postupně začal měnit pohled na inkluzi jak u samotných učitelů, tak u laické veřejnosti. Požadují se různé vzdělávací kurzy a semináře, školy spolupracují s projekty a iniciativami, které jsou zaměřené na inkluzi. Školám pomáhá a poskytuje odbornou pomoc síť nově zřízených externích poradenských center, která se zaměřují na společné (inkluzivní) vzdělávání. Situaci však komplikuje skutečnost, že na ukrajinských školách neexistují školní poradenská pracoviště. Tuto roli zastává školní psycholog, jehož přítomnost je v každé škole povinná. Školní psycholog má na starosti jak výchovné poradenství, tak i kariérní. Na Ukrajině působí zhruba 14,7 tisíc školních psychologů (23.dubna máji oficiálně den psychologů). Role psychologa a jeho pracovní náplň se v rámci reformního programu Nová ukrajinská škola má zcela změnit. Dřív se školní psycholog soustředil na individuální nebo skupinovou diagnostiku všech dětí, vyhledávání jednotlivých poruch u dětí a jejich případnou nápravu. Aktuálně by se jeho role měla posunout více směrem k práci s klimatem školy a aktivitám směřujícím k žákovi i učitelům. Konkrétně by se jednalo o tyto činnosti:

- 1) Mediační a facilitační činnosti (role prostředníka při řešení konfliktů);
- 2) Podpora společného vzdělávání (příprava všech žáků i jejich rodičů na zdravou interakci s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami). Školní psycholog by měl v první řadě provádět školení, přednášky, semináře, konzultace, během kterých se bude snažit odbourávat stereotypy týkající se společného vzdělávání.
- 3) Podpora a posílení duševního zdraví žáků. Žáci si měli osvojit zásady psychohygieny, tzn. jak se vyrovnávat se stresem a napětím.

⁶⁸ TULUP, M. (2017). Beyond the scandal: what is Ukraine's new education law really about? [online]. Dostupné z: www.opendemocracy.net/en/odr/ukraines-new-education-law/ [dat.cit. 22.4.2022]

- 4) Psychologická pomoc a podpora všem účastníkům vzdělávacího procesu. Školní psycholog by měl pomáhat učitelům zvládat emoční přetížení, dále předcházet syndrom vyhoření, měl by jim také poskytnout podporu při práci s novými vzdělávacími programy.

Speciální školy určené pro děti s určitým zdravotním postižením, se speciálními vzdělávacími potřebami nebo sociálně znevýhodněné, mají nicméně velme dobrou pověst. Někteří rodiče o ně usilují, ačkoli by jejich dítě mohlo navštěvovat běžnou školu s běžnou výukou.⁶⁹

2.2 Speciální vzdělávání v ČR

Legislativa

Mezi základní právní předpisy České republiky se řadí zákon č. 1/1993, Ústava České republiky, dále také usnesení č.2/1993, kterým se vyhláší Listina základních práv a svobod na území samostatné České republiky. Článek č. 33 tohoto usnesení garantuje právo všech na vzdělání, a to po dobu, která je stanovena zákonem. Tímto zákonem se myslí zákon č. 561/2004 Sb. Školský zákon, který v rámci zákona upravuje podmínky výchovy a vzdělávání. Kromě rovného přístupu ke vzdělání vymezuje zákon též zohledňování specifických vzdělávacích potřeb jednotlivců, právo na bezplatné základní a střední vzdělávání a také možnost vzdělávání po dobu celého života. Jedním z cílů je začlenění dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami do běžného systému vzdělávání, kde se uplatňuje zásada „vzdělávat postižené běžně, pokud je to možné, speciálně, pokud je to nutné“. Naopak u dětí s těžkým mentálním postižením se integrace nedoporučuje, stejně také u dětí s více vadami nebo s autismem. Na Školský zákon navazují též dvě vyhlášky důležité ke vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Těmi jsou vyhláška č. 72/2005 o poskytování poradenských služeb a vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a studentů mimořádně nadaných.⁷⁰

⁶⁹ MIROŠNIKOVA, A. МИРОШНИКОВА, А., (nedatováno), Jakou bude pozice školních psychologů v Nové ukrajinské škole. [online]. Dostupné z: Якою буде роль шкільних психологів у Новій українській школі – журнал /« Освіторія» (osvitoria media) [dat.cit. 22.4.2022]

⁷⁰ BAZALOVÁ, B.: *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a v dalších vybraných zemích..* Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2006. ISBN 80-210-3971-X, s.9

System vzdělávání

Školní docházka je v České republice povinná pro žáky po dobu devíti let, a to nejvýše do konce školního roku, kdy žák bude mít 17 let. Předškolní vzdělávání je v ČR zřízeno pro děti od tří do šesti let. Odklad povinné školní docházky je možný však jen o dva roky, tj. do zahájení školního roku, ve kterém dítě dosáhne 8 let. Pro děti od 6 do 15 let je v českém vzdělávacím systému určeno základní vzdělávání. Člení se první stupeň (1. – 5. ročník) a druhý stupeň (6. – 9. ročník), a má devět ročníků. Se souhlasem MŠMT může základní vzdělávání žáků se zdravotním postižením ve speciálních základních školách trvat deset ročníků. V rámci 1. – 6. ročníku je organizován první stupeň, druhý stupeň v rámci 7. – 10. ročníku. Pro děti, které jsou v posledním roce před povinnou školní docházkou, může být v obci nebo kraji za souhlasu příslušného krajského úřadu vytvořena přípravná třída. Tato třída slouží k lepší přípravě dětí na přechod z předškolního vzdělávání do základního vzdělávání a umožňuje jim vyrovnat se s vývojem ostatních žáků. O zařazení do přípravné třídy rozhoduje ředitel školy na základě žádosti zákonného zástupce dítěte a doporučení školského poradenského zařízení.⁷¹

Povinnou školní docházku lze též ukončit úspěšným absolvováním nižšího stupně osmiletého gymnázia nebo osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Střední vzdělávání poskytují různé typy škol, včetně středních odborných škol, středních odborných učilišť, gymnázií, konzervatoří a praktických škol. Délka studia se liší, při čemž nejkratší je dvouletá a nejdéle čtyřletá, pokud jde o denní formu studia. Dálková forma studia, která obvykle probíhá odpoledne a večer, může být maximálně prodloužena o jeden rok, tedy z dvou let denní formy na tři roky dálkové formy, z tří let denní formy na čtyři roky dálkové formy a z čtyř let na pět let. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami může být délka studia individuálně prodloužena, ale maximálně o dva školní roky.

Terciární vzdělávání nabízí vyšší odborné školy s tříletým studiem a univerzity s různou dobou studia podle oboru. Bakalářský titul lze získat za tři roky, magisterské studium trvá další dva roky a doktorandské studium dvě léta. Některé programy mají délku pěti let a končí udělením magisterského nebo inženýrského titulu. Ředitel vyšší odborné školy může individuálně prodloužit studium pro studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, ale opět maximálně o dva školní roky, podobně jako na středních školách.

⁷¹ BARTOŇOVÁ, M., VITKOVÁ, M.: Strategie ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a specifické poruchy učení. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-140-9, s.43

Speciální vzdělávání se poskytuje formou začleňování žáků se speciálními potřebami ve standardních školách hlavního vzdělávacího proudu, ve speciálních třídách při běžných školách a ve speciálních školách na úrovni předškolního, základního a středního vzdělávání.

Terciární vzdělávání probíhá integrovaně ve hlavním vzdělávacím proudu, kde jsou studenti vzdělávání společně s intaktní populací. Při vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se uplatňuje individuální vzdělávací plán, který je vytvořen individuálně pro každého žáka s ohledem na jeho specifické potřeby.⁷²

Financování

Školy a školská zařízení, zřizovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, kraji, obcemi, registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi České republiky, jsou financována prostřednictvím státního rozpočtu. Finanční prostředky jsou poskytovány na základě reálného počtu dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, avšak maximálně do stanoveného povoleného limitu pro danou instituci. Nad rámec alokovaných finančních prostředků ze státního rozpočtu jsou náklady hrazeny právníckými osobami, provozujícími tyto školy a zařízení, z dalších zdrojů financí, zejména vlastních příjmů, prostředků od zřizovatelů a případně jiných subjektů.⁷³

Asistent pedagoga

V České republice byla prostřednictvím legislativních předpisů z let 2004 a 2005 zavedena možnost poskytování personální podpory pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Tato podpora je realizována formou tří pedagogických pracovníků v třídě, kde se vzdělávají žáci s těžkým zdravotním postižením, z nichž minimálně jeden musí být asistentem pedagoga. Toto opatření bylo zavedeno prostřednictvím zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Asistent pedagoga má klíčovou roli v podpoře žáků při adaptaci na školní prostředí, asistenci pedagogickým pracovníkům při výchovně-vzdělávacích aktivitách a v pomoci při komunikaci se žáky i spolupráci se zákonnými zástupci. Jeho hlavním posláním

⁷² SAMKOVÁ, M., *Komparace speciálního vzdělávání v České republice a v Irsku* [online]. Brno, 2010 [cit. 2023-12-0393]. Bakalářská práce. Masaryková univerzita. Dostupné z: is.muni.cz/th/hkjbx/.

⁷³ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Dostupné na: www.psp.cz/laws/constitution.html, [cit. 30.10.2009]

je podpora integrovaného vzdělávání žáků se zdravotním postižením v rámci běžného vzdělávacího proudu. Zřízení funkce asistenta pedagoga pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je v kompetenci ředitele školy se souhlasem krajského úřadu. Pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.⁷⁴

Osoba zastávající pozici asistenta pedagoga může mít vysokoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky, vyšší odborné vzdělání v oboru vzdělání pro přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku, střední vzdělání s maturitou v oboru přípravy pedagogických asistentů, střední vzdělání s výučním listem z oblasti vzdělání pro přípravu pedagogických asistentů, nebo základní vzdělání a absolvování akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga s minimální délkou 120 vyučovacích hodin.⁷⁵

V České republice jsou v současnosti asistenti pedagogů zajišťováni pro žáky:

- 1) **se zdravotním postižením**: – integrované v běžných mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách – s těžkým zdravotním postižením ve speciálních školách.
- 2) **se sociálním znevýhodněním** (především romský asistent) – v přípravných třídách běžných i speciálních škol – v běžných i speciálních školách.

Asistenti pedagogů pro žáky se zdravotním postižením jsou doporučováni hlavně do **prvních tříd ve školách**. V následujících ročnících se předpokládá postupné omezení asistenčních služeb v souladu s procesem postupného osamostatňování žáků, jak v rámci jejich věkového vývoje, tak i sociálního začleňování. Klíčovým faktorem v tomto procesu je aktuální stav žáků se zdravotním postižením, jejich individuální potřeby a míra podpory poskytovaná prostřednictvím asistenčních služeb, která z těchto potřeb vyplývá.

Pedagogicko-psychologická poradna, která navrhuje přidělení asistenta pedagoga pro žáka se zdravotním postižením, určuje nezbytný časový rozsah jeho podpory a doporučuje pracovní náplň. Avšak samotný ředitel školy již stanovuje konkrétní náplň práce a počet poskytovaných hodin, které mohou být v rozmezí 20 až 40 hodin týdně.

Asistenti pedagogů, kteří poskytují podporu žákům se sociálním znevýhodněním, jsou obvykle určeni pro žáky pocházející z rodinného prostředí s nízkým sociálně-kulturním

⁷⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit 4.11.2009] Dostupné na: http://www.msmt.cz/uploads/Skupina_6/Odbor_61/Speciální_vzdelavani/Zakladni_informace_asistent_pedagog_a.doc

⁷⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit 7.12.2009] Dostupné na: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/informace-o-asistentech-pedagoga>

postavením, zejména zohledňující potřeby žáků z romské komunity. Je důležité, aby asistent pedagoga měl dobré povědomí o prostředí svých svěřenců. Hlavním cílem práce asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním je podpora optimální sociálně-kulturní integrace žáků do školního prostředí a do širší společnosti. Ředitel školy stanovuje konkrétní náplň práce a počet poskytovaných hodin.

Pro získání odborné kvalifikace je vyžadováno, aby asistent pedagoga absolvoval studium pedagogiky o délce nejméně 80 hodin ve vzdělávacím zařízení s akreditovaným programem. Toto studium poskytuje základní informace o jeho pracovní činnosti.

Financování asistentů pedagoga

Asistenti pedagoga ve školách, které jsou zřizovány státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí, jsou zařazeni do platových stupňů na základě nejnáročnějších požadovaných činností a odborné kvalifikace. Jelikož jsou asistenti pedagoga považováni za pedagogické pracovníky a jsou zaměstnanci konkrétní školy, je jejich plat financován z rozpočtu této školy.

Podpůrné pomůcky

Podle školského zákona mají děti, žáci a studenti se zdravotním postižením právo na bezplatné využívání speciálních učebnic a didaktických a kompenzačních učebních pomůcek, které jsou poskytovány školou. Pro žáky se sluchovým postižením, kteří neslyší mluvenou řeč, je zajištěno bezplatné vzdělávání pomocí znakové řeči. Děti, žáci a studenti se zrakovým postižením, kteří nemohou číst běžné písmo zrakem, mají právo na vzdělávání s využitím Braillova hmatového písma. Pro ty, kteří nemohou komunikovat mluvenou řečí, je zajištěno bezplatné vzdělávání prostřednictvím alternativních způsobů dorozumívání.⁷⁶

2.3 Porovnání dvou speciálních škol

Speciální škola I-II stupně č.12, čtvrť Darnytskyi ve městě Kyjevě, Ukrajina

V této škole se vzdělávají děti se speciálními vzdělávacími potřebami ve věku od 6 do 16 let.

Škola se řídí speciálními učebními osnovami určenými pro děti s těžkými poruchami řeči a mentální retardací.

⁷⁶ SAMKOVÁ, M., Komparace speciálního vzdělávání v ČR a Irsku, 2010, Dostupnost na: file:///E:/2SPECIALNI_VZDELAVANI_V_CR.pdf

Třídy mají 8 až 14 žáků, což umožňuje učitelům věnovat maximální pozornost každému dítěti. Kromě běžné výuky děti navštěvují hodiny s logopedem, praktickým psychologem, sociálním pedagogem a individuální korekční a vývojové hodiny. Ve škole mohou děti získat odborné poradenství od pediatra a odborníka na výživu. Škola disponuje moderním hřištěm, tělocvičnou a stadionem.

Většina nižších tříd je ve škole od 8:30 do 18:30 hodin. Pro děti jsou připraveny kroužky: Choreografický, Obuvnický, Výtvarný, Pěvecký, Sportovní a rozvojové hry, dále tvořivé dílny: Origami a papír, plastelína: Plastelínová fantazie, Plastelínová animace, Suvenýr. Velká pozornost je věnována exkurzím a mimoškolním aktivitám. Působení této školy je v Kyjevě. Vyučovacím jazykem je ukrajinština. Všechny služby (včetně stravování a práce v kroužcích) jsou poskytovány zdarma. Speciální škola č. 12 neposkytuje další placené vzdělávací služby.

Strategický rozvoj této speciální školy na období 2021-2026 je určen kvalitativní obnovou obsahu vzdělávání, kterou je potřeba uvést do souladu s evropskými standardy, potřebami moderního života a požadavky společnosti na kvalitní a dostupné vzdělávání.

Prioritními oblastmi rozvoje vzdělávací instituce jsou:

- formování vysoké úrovně informační kultury každého účastníka vzdělávacího procesu;
- zajištění práva dětí se speciálními potřebami na získání odpovídající úrovně všeobecného středoškolského vzdělání v souladu s jejich možnostmi, schopnostmi, s přihlédnutím k individuálním fyziologickým a psychickým zvláštnostem;
- zajištění včasné socializace a přípravy těchto dětí na získání odpovídající úrovně všeobecného středního vzdělání prostřednictvím speciálně organizovaného vzdělávacího procesu;
- poskytování kvalifikované metodické a poradenské pomoci rodinám, rodičům nebo osobám pověřeným péčí o děti se speciálními vzdělávacími potřebami při dohledu, výchově a vzdělávání;
- poskytování komplexní pedagogické, psychologické, nápravné a rozvojové pomoci dětem, které potřebují nápravu tělesného a duševního vývoje;
- formování občanského postoje, sebevědomí, připravenosti k práci a odpovědnosti za své jednání.

Strategie definuje hlavní způsoby rozvoje vzdělávací instituce. Vede učitele k realizaci hodnotových priorit jednotlivce, naplňování vzdělávacích potřeb mladých lidí a vytváření

rozvojového a bezpečného prostředí. Strategie rozvoje školy je zaměřena na hodnoty rozvoje osobnosti, variabilitu a otevřenost vzdělávacího systému instituce a určuje modernizaci faktorů, které ovlivňují kvalitu vzdělávacího procesu, obsah vzdělávání, formy a metody výuky a výchovy, systém kontroly a hodnocení, manažerská rozhodnutí a vzájemnou odpovědnost všech účastníků vzdělávacího procesu. Strategie je souborem metodických, logistických a manažerských úseků s vymezením způsobů jejich realizace. V maximální možné míře zohledňuje potřeby pedagogických pracovníků, žáků a rodičů školy.

Hlavními výsledky Strategie rozvoje školy bude zkvalitnění a modernizace moderního vzdělávacího prostředí školy, zavedení systémových pozitivních změn a zvýšení úrovně a kvality vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Strategie poskytuje příležitost k vytvoření strategických a prioritních oblastí činnosti vzdělávací instituce v následujících letech.

Charakteristika vzdělávací instituce

Tato škola poskytuje základní vzdělání žákům s těžkými vadami řeči. Pracuje se na odstranění hlavní vady a souvisejících poruch tělesných, duševních a kognitivních funkcí. Probíhá také nápravná a rozvojová práce, která je zaměřena na individuální přístup k nápravě řečových, mentálních, motorických a kognitivních poruch. Od 1.září 2021 má škola 221 žáků.

Pedagogický sbor tvoří 57 pedagogů s vysokoškolským vzděláním.

Vzdělávací služby zajišťují:

Mgr. Excellence ve vzdělávání Ukrajiny - 10, učitel-metodik -9, vedoucí učitel -10, specialista nejvyšší kategorie - 28, specialista první kategorie - 9, specialista druhé kategorie - 8.

Hlavním dokumentem upravujícím vzdělávací proces ve speciální škole je učební plán, který vychází z Modelového učebního plánu vypracovaného a schváleného Ministerstvem školství a vědy Ukrajiny. Obsah učebních osnov je mechanismem realizace obsahu vzdělávání a jedním z prostředků formování "modelu" absolventa každého stupně vzdělávání.

Vize strategického rozvoje

Zavádění nových pedagogických a řídicích technologií je předpokladem pro realizaci prioritních oblastí strategie:

- přechod na koncepční formu rozvoje vzdělávání v instituci;
- zavedení systému průběžného sledování dynamiky změn ve vzdělávání;
- aktualizace řídicích funkcí v souladu s novými typy řídicích činností;
- organizační a funkční obnova vědecké a metodické služby;
- reálné zajištění otevřenosti a přístupnosti vzdělávacího sektoru školy veřejnosti.

SWOT analýza vzdělávací instituce

Pozitiva (výhody)

Ve škole působí tým tvůrčích a iniciativních zaměstnanců a kreativně smýšlejících učitelů. Sociální pedagog zajišťuje sociálně právní ochranu dětí a vytváří podmínky pro děti s postižením, které potřebují nápravu mentálních funkcí a tělesného vývoje. Jsou zajištěna čtyři jídla denně na náklady státu. Podmínky odpovídají podmínkám pro výuku žáků ve speciálních školách. Politika školy je zaměřena na společenský řád. Navazuje se spolupráce s odbornými školami pro získávání zkušených a kvalifikovaných pracovníků. Žáci mají možnost využití školního internetu i prostředků školy pro kvalitní vzdělávání žáků se SVP. Je vytvořen systém dalšího vzdělávání v souladu s potřebami populace (kroužky, sportovní oddíly).

Negativa (nevýhody)

Učitelé se neshodují v představách o žádoucí budoucnosti školy. Převažují zastaralé a tradiční přístupy ke vzdělávacímu procesu. Velké skupiny žáků se obtížně motivují a formují klíčové dovednosti a schopnosti ve výchovně vzdělávací práci. Často to způsobuje nedostatek potřebných zkušeností v inovačních aktivitách mezi učiteli. Nejednotnost mezi učiteli může způsobit odliv žáků. Ovlivnit jej může také blízké umístění přímého konkurenta nebo vytvoření inkluzivního vzdělávacího systému. Negativně se projevuje nízký vzdělanostní a socioekonomický status některých rodin.⁷⁷

⁷⁷ НУШ (НУШ) Нова українська школа (Nová ukrajinská škola), 22.06.2020

Dostupnost z: <https://nus.org.ua/news/posibnyk-dlya-shkil-pro-organizatsiyu-dystantsijnogo-navchannya-otrymav-gryf-mon/>

Speciální škola

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4, ČR.

Tato škola je zařazena do sítě škol přímo řízených MŠMT. Součástí školy, jak již z názvu vyplývá, je mateřská, základní a střední škola, ale také internát, školní družina a školní klub, speciálně pedagogické centrum a školní jídelna s kuchyní. Základním posláním školy je především výchova a vzdělávání sluchově postižených dětí či dětí postižených více vadami ve věku od tří let. Úspěšně se ve škole vzdělávají také děti a žáci s narušenou komunikační schopností, kterým ve výchovně-vzdělávacím procesu vyhovují metody využívané pro vzdělávání neslyšících. Velký zájem je také o střední školu – praktickou školu dvouletou, kterou navštěvují a úspěšně absolvují žáci s těžkým kombinovaným postižením nejen v kombinaci s postižením sluchovým. Vzdělávání ve škole zakládá se na odborném, osobním a přátelském přístupu speciálních pedagogů a respektuje potřeby komunity sluchově postižených. Všichni zaměstnanci školy mají největší zájem vytvořit pro děti všech věkových kategorií optimální prostředí, které pro ně zároveň bude tou nejlepší přípravou na další studium i na běžný život ve většinové společnosti.

Hlavním dorozumívacím prostředkem ve škole je totální komunikace. Jedná se o vstřícnou komunikační metodu, která zahrnuje znakový jazyk, znakovanou češtinu, mluvenou řeč, odezírání, sluchovou výchovu a reedukaci sluchu, prstovou abecedu, obrázky, pantomimu a vlastně všechny prostředky, které se ke komunikaci nabízejí. Zásadou školy je však respektování přání rodičů vzdělávat jejich děti přednostně znakovým jazykem. Učitelé, asistenti a vychovatelé volí vždy takové vzdělávací metody, které jsou pro žáky ty nejvhodnější. Jedním ze stěžejních cílů všech pedagogů je odstranit komunikační bariéry mezi dětmi se sluchovým handicapem a slyšícími dětmi, potažmo se slyšící společností. Zajišťují však co nejvíce příležitostí pro kontakt s komunitou neslyšících.

Zkušený pedagogický personál a špičková úroveň vybavenosti tříd tvoří vysoký standard školy. Žáci všech stupňů mají v areálu školy k dispozici prostorné třídy, odborné, počítačové učebny, učebny s interaktivními tabulemi, dvě relaxační místnosti, dílny, prostory pro pracovní vyučování, cvičnou kuchyni, dvě tělocvičny, keramickou dílnu a výtvarnou učebnu, divadelní sálek, dvě venkovní hřiště s umělým povrchem. Žáci ze vzdálenějších lokalit nebo místní, kteří upřednostňují možnost pobytu v komunitě neslyšících, resp. stejně postižených, mají možnost ubytování na internátě. Zde bydlí v příjemných třílůžkových pokojích se zázemím pro pestré volnočasové aktivity.

Komplexní péče o děti a žáky navštěvující školu pro sluchově postižené v Olomouci zahrnuje zdravotní dohled včetně možnosti orientačního vyšetření sluchu. Nejen možnost vyšetření sluchu využívají také klienti speciálně pedagogického centra, které je součástí školy. Aktuálně je, až na jednu výjimku, areál školy řešen bezbariérově. Škola pro sluchově postižené v Olomouci je zařazena do sítě fakultních škol Pedagogické fakulty a Fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého v Olomouci.

Základní údaje o škole: celkem dětí je 126, z toho 28 žáků střední škola, 4 třídy; 73 žáků základní škola, 14 tříd; 25 dětí, 4 třídy mateřská škola. Například kapacita školky byla ve sledovaném roce naplněna. Zdánlivě vyšší počet dětí (25) byl dán tzv. sdíleným místem pro dvě děti. Děti v naší MŠ jsou podle svých individuálních potřeb speciálního vzdělávání rozděleny do čtyř plnohodnotně a moderně vybavených tříd. V každé třídě vyučuje vysokoškolsky vzdělaná, plně kvalifikovaná učitelka spolu s asistentkou pedagoga. Skladba pedagogických pracovníků se v minulých letech osvědčila.

Činnost speciálně pedagogického centra se řídí platnou legislativou, vnitřními předpisy, profesní etikou a podmínkou nejlepšího zájmu dítěte. SPC je součástí školy. Sídlí v hlavní budově školy a využívá: vlastní plně vybavené zázemí pro práci každého speciálního pedagoga; vlastní zázemí pro práci s klientem; zázemí mateřské školy, především pracovnu pro logopedickou péči a hernu; Pilot test – k orientačnímu vyšetření sluchu nejmladších klientů; služební osobní automobily; elektronický evidenční systém Didanet, který je součástí elektronických systémů SPC.⁷⁸

Porovnání

Z příkladu dvou uvedených speciálních škol vyplývá, že obě školy jsou zařazeny do sítě škol řízených Ministerstvem školství dané země. Zřízeny za stejným účelem a základním posláním je především výchova a vzdělávání sluchově postižených dětí, či děti postižené více vadami, ve škole se vzdělávají také děti a žáci s narušenou komunikační schopností. Součástí obou těchto škol je mateřská, základní a střední škola, mají taky k dispozici internát, školní družinu a školní klub. Stravování je zajištěno státem v obou případech. V české speciální škole je výhoda, že mají asistenci i večer (vychovatelka a asistentka), v ukrajinských školách je na druhou stranu pouze vychovatel. Česká speciální škola navíc poskytuje žákům možnosti informačních technologií, tělesného pohybu

⁷⁸ Výroční zpráva o činnosti školy, 2022-2023, Dostupnost zdroje z: https://www.sluch-ol.cz/comokliuop/uploads/2023/10/Vyrocní-zpráva-2022_2023.pdf

ve vnitřním i venkovním sportovním areálu, zatímco ukrajinská škola poskytuje jen již zmíněný školní klub. Velkou roli hraje také celkový počet žáků na speciální škole, kdy je na ukrajinské škole sice poskytováno vzdělání vyššímu počtu dětí, avšak na české škole je při menším celkovém počtu dětí dosaženo kvalitnějšího vzdělání. Ukrajinská škola si v tomto ohledu začíná již brát příklad z české, kdy se pro určité postižené dítě stanoví samostatný IVP, a poslední dobou dostává dítě s větším handicapem také svého osobního asistenta.

3 Komparace Ukrajiny s Českou republikou

V průběhu dějin neměla Česká republika s Ukrajinou mnohé společného, státní zřízení se v průběhu let několikrát změnilo v obou zemích. Z historického hlediska na počátku obou zemí stál celistvý útvar, který však dlouho nevydržel (Velká Morava a Kyjevská Rus), a dal svým způsobem základy pozdější, vyspělejší zemi. I přestože dnes již rozdíl v kultuře kvůli slovanskému původu nejsou tak zásadní, mnohé zvyky jsou téměř totožné, a státní zřízení stejné, můžeme pořád najít rozdíly mezi oběma zeměmi, a jedním s nich je právě vzdělávání.

Naprosto zásadním rozdílem mezi českým a ukrajinským vzděláváním je již předškolní vzdělávání. Většina mateřských škol na Ukrajině preferuje, aby se děti naučili číst, psát a počítat, na druhou stranu v České republice je kladen důraz kladen především na kulturní a sociální rozvoj dítěte, zároveň dochází k rozvoji jeho logických schopností a jemné motoriky. Tady prosazují názor, že výhodu má česká strana, neboť šestileté dítě je pořád ještě hravé, u jedné činnosti se nedokáže naplno soustředit, číst nebo psát už vůbec ne. Děti v ČR musí znát pouze některá písmena a číslice, než nastoupí do školy, avšak většina ukrajinských škol vyžaduje, aby dítě při nástupu zvládalo číst, psát a počítat.

Ukrajinské ZŠ mají systém výuky v rozmezí 1. září až 31. květen, načež následují tříměsíční letní prázdniny. Pro porovnání, v České republice máme jen dvouměsíční letní prázdniny. U ukrajinských škol dochází ke komplikovanějšímu řešení financování škol, což má za následek, že v případě majority škol musí žáci též absolvovat povinné praxe, které zahrnují zejména aktivity spojené s úklidem školy, a to např. zametání, sázení květin a stromů, mytí oken a lavic, a jiné. V případě starších ročníků se může jednat také o natírání zdí, nebo jiné, těžší práce. Kdyby se stalo, že žák nemůže, nebo odmítne tuto práci vykonávat, mohou rodiče na základě svých možností škole poskytnout finanční podporu, což má za následek uvolnění žáka z praxe.

Jedním z obrovských rozdílů je taktéž technický stav a vybavení vzdělávacích institucí (viz příloha:15,16,17). Vzhledem k nedostupnosti prostředků, je většinu vybavení jako např. nové tabule, hračky, projektory, televize, závěsy, lavice a sešity hrazeno na vlastní náklady rodičů žáků, nebo se mohou rozhodnout peněžní prostředky rodiče dát jako sponzorský dar⁷⁹. V České republice se na vybavení a modernizaci mateřských a základních škol podílí obec

⁷⁹ SHAROVA, Yevheniia. *Porovnání vzdělávacích systémů s akcentem na střední školství v České republice a na Ukrajině*. Online, Bakalářská práce. 2021-12-23 TO 6:53:49Z. Dostupné z: <http://dspace.tul.cz/handle/15240/161206>. [cit.2023-12-03]

a také sponzorské dary od rodičů. Střední školy a odborná učiliště mají v ČR na starosti krajské úřady. Často jsou odborné školy dotovány podniky, pro které se studenti učí, a pro větší motivaci studenti dostávají stipendium. Všichni zřizovatelé mohou získat také dotace z Evropské unie.

Mezi další odlišnosti můžeme zařadit školní uniformy. Ty jsou v mnoha ukrajinských školách povinné, zatímco v ČR se oblečení ve školách neřeší, a žáci mohou nosit civilní oblečení. Ukázkovým příkladem uniformy může být sako a kalhoty nebo sukně a košile s krátkým nebo dlouhým rukávem. Uniforma a její barva se v závislosti na škole může měnit, mezi oblíbené barvy můžeme zařadit vínovou, černou nebo šedou. Může se však stát, že některé školy nemají předepsaná pravidla uniformy, a tak si žák může obléct jakékoli formální oblečení, např. černé kalhoty, sako a bílou košili. V případě západní Ukrajiny je zvykem nosit lidový kroj (viz příloze: 14,15). Můžeme se také setkat se školami, které jsou podobné těm českým, co se systému uniforem týče, ale těch je mnohem méně než škol, kde se preferuje chození v uniformě.

Mezi zřizovatele škol můžeme v obou případech zařadit 3 hlavní, těmi jsou jak na Ukrajině, tak i v České republice stát, církev nebo fyzická či právnická osoba. Zároveň děti se speciálními vzdělávacími potřebami v obou zemích chodí buď do speciálních škol, nebo se mohou vzdělávat v rámci inkluze.

Možnost domácího vzdělávání žáka s pravidelnými kontrolami v určené škole funguje v obou zemích stejně, a to i včetně inkluze dítěte s handicapem nebo sociálně znevýhodněného. Po dokončení základního vzdělávání, které je v obou státech téměř stejné, následuje velký rozdíl ve financování studia. V případě státní instituce, má každá z nich pouze určitou kapacitu míst zdarma a zbytek studentů, kteří chtějí studovat v tomto oboru, si musí studium zaplatit. U studentů, kteří se rozhodli studovat zdarma, jsou zpravidla nejlepší výsledky přijímacího řízení. Co se týká udělování stipendia, velmi podobně se postupuje v obou zemích, a to u středoškolského vzdělávání a odborného technického vzdělávání, učilišť a ukrajinského profesionálního předvysokoškolského studia. Měsíční stipendium obdrží studenti se zvláště výborným prospěchem, a zároveň splňují podmínky školy pro jeho získání (ČR i Ukrajina stejně). Studenti, kteří si na Ukrajině studium platí, nemají nárok na stipendia. Stipendium na VŠ na Ukrajině funguje podobným způsobem, pouze stipendium představuje vyšší částka.

Na rozdíly narazíme i v případě ubytování studentů. V ČR ho mají na starost účelová zařízení – Správa kolejí a menz (často pod zkratkou SKM), zřízené zákonem č.111/1998 Sb., o vysokých školách a změně a doplnění dalších zákonů. V případě SŠ je poskytováno

ubytování prostřednictvím domů mládeže a internátů. Ty zřizuje kraj nebo obec. Když porovnáme český a ukrajinský internát, tak v případě ukrajinského je možnost ubytován po dobu celého týdne, a studenti nemusí odjíždět každý víkend domů. Ubytování si v obou případech studenti platí sami. Na rozdíl od středních škol v České republice mohou ukrajinští studenti bydlet na internátu po celý týden, nemusí tedy odjíždět na víkend domů. Ubytování si studenti platí v obou případech sami. Ubytování je podmíněno dodržováním pravidel pro ubytování. Pokud dojde k mnohonásobnému porušení těchto pravidel, může dojít i k vyloučení studenta z internátu nebo kolejí. Na Ukrajině se v případě dvouletého studia žádná škola neposkytuje ubytování žákům, to se vztahuje pouze k odborným a technickým, také k profesionálním předvysokoškolským vzdělávacím institucím. Výjimku v tomto případě tvoří speciální školy, kde je v případě dvouletého studia ubytování zajištěno. Když porovnáme systém jídelen, v ČR se jídelny nachází v areálu škol, není to však pravidlem, některé školní jídelny jsou od středních škol detašované. Zároveň se ale může stát, že daná škola jídelnu vůbec neposkytuje, v závislosti na tom si musí studenti zajistit jídlo jinak⁸⁰.

⁸⁰ SHAROVA, Yevheniia. *Porovnání vzdělávacích systémů s akcentem na střední školství v České republice a na Ukrajině*. Online, Bakalářská práce. 2021-12-23TO 6:53:49Z. Dostupné z: <http://dspace.tul.cz/handle/15240/161206>. [cit.2023-12-03]

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo poukázat na zanedbatelné, ale i podstatné rozdíly celkového školského vzdělávání a též speciálního vzdávání v České republice a na Ukrajině, také bylo provedeno srovnání celkové struktury vzdělávání obou těchto zemí. Téma mé práce bylo popsáno jak z teoretického hlediska, tak z hlediska praktické, zejména však z vlastní zkušenosti z české speciální školy, a ze studia o škole ukrajinské. Zkušenost i studie mi tak umožnila detailně porovnat oba školské vzdělávací systémy, i když srovnávání nakonec bylo docela náročné.

Terminologické slovníky a literatura, která může pomoci lidem, jsou již dnes doslova na dosah lidské ruky, kdy může člověk čerpat informace o tomto odvětví i z internetových zdrojů. Internetové zdroje, ale i zdroje knižní dnes tedy mohou pomoci mnohým, kteří se zabývají srovnáváním vzdělávacích systémů. Přestože bylo k dispozici dostatečné množství zdrojů, právě překlad pojmů z ukrajinského jazyka do jazyka českého činila jeden z hlavních překážek ve zpracování práce, a zároveň také při porovnávání dvou vzdělávacích systémů. Náročnost práce spočívala především v rozdílech mezi českým a ukrajinským systémem středních a vysokých škol, na druhou stranu vzdělávání na základních školách a vzdělávání předškolní nejsou v obou zemích tolik rozdílná.

Práce je rozdělena do vícero kapitol. Cílem počáteční kapitoly bylo zejména přiblížit a popsat čtenáři Ukrajinu jako zemi s bohatou historií, a využít těchto informací při komparaci s Českou republikou. Kapitoly následující se zabývají popisem ukrajinského a českého vzdělávacího systému, systému speciálního vzdělávání, a také vystihují vzdělávání, a to od předškolního až k vysokoškolskému. Nakonec popisují též hodnocení v rámci studia a jeho způsoby, zároveň také uvádí celkovou délku studia v obou zemích a možnosti tohoto studia. Poslední kapitola se snaží o komparaci systému vzdělávání na Ukrajině a v České republice, přičemž také zdůrazňuje prvky u obou společné, ale také rozdílné.

Na závěr je nutno zmínit, že přestože už v českém jazyce existují práce, která popisuje ukrajinský školský vzdělávací systém, nepopisují ho v kontextu speciální pedagogiky. Zároveň také většina dosavadních prací neposkytuje detailní informace, a co naopak poskytují ve valném množství případů, je jen všeobecný popis.

Přínosem této práce není tedy pouze detailní popis vzdělávacího systému na Ukrajině a jeho komparace se systémem českým, nýbrž také zakomponování systému speciálního vzdělávání a jeho srovnání v obou zemích. Když porovnáme obě země samotné, tak můžeme stručně říct, že země mají své výhody i nevýhody, a to nehledě na odlišnosti obou

systemů. Ale obecně lze též dospět k závěru, že každá země je svým způsobem jedinečná a má všechny podmínky pro výchovu, rozvoj a kvalitní vzdělání jedince svého státu. Od února roku 2022 se sice s ruskou invazí podmínky pro rozvoj a kvalitní vzdělání na Ukrajině více než podstatně zhoršily, ale přesto se i dnes snaží ukrajinské vzdělání o aspoň malý pokrok, který dokáže posunout vzdělání v této zemi na vyšší úroveň, ale zároveň aby nedošlo k výraznému ohrožení žáků a studentů.

Zároveň je třeba podotknout, že systém na Ukrajině prochází značnými reformami a snaží se tak co nejvíce napodobit vzdělávací systém ve zbytku Evropy. To je možné sledovat zejména díky analýze, ale také srovnání těchto dvou systémů vzdělávání.

Pomoci této práce mohou při svém výzkumu využít zejména studenti speciální pedagogie, pedagogičtí pracovníci. Pro jiné zájemce může být tato práce též přínosem, hlavně pokud by chtěli rozšířit své povědomí o nejen historické situaci obou zemí, ale také též o organizační strukturu školského vzdělání a speciálního vzdělávání v České republice a na Ukrajině⁸¹.

⁸¹ SHAROVA, Yevheniia. *Porovnání vzdělávacích systémů s akcentem na střední školství v České republice a na Ukrajině*. Online, Bakalářská práce. 2021-12-23TO 6:53:49Z. Dostupné z: <http://dspace.tul.cz/handle/15240/161206>. [cit.2023-12-03]

Seznam použité literatury

BARTOŇOVÁ, M., VITKOVÁ, M.: Strategie ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a specifické poruchy učení. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-140-9, s.43

BAZALOVÁ, B.: *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a v dalších vybraných zemích*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2006. ISBN 80-210-3971-X, s.9

ČESKO, Zákon č.95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství

ČESKO. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: Sbíрка zákonů České republiky. 1998, částka 39, s. 5388–5419. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>

ČESKO. Zákon č. 561 z 10. listopadu 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

ČESKO, MŠMT, Výkonná data škol za rok 2022/2023, © 2013-2023 MŠMT, Zdroje z: <https://www.msmt.cz/vykonova-data-skol-za-rok-2022-2023>

ČEPII, Michail. *Porivnjaľna pedagogika*. Kyjev: Akademija, 2014. ISBN 9786175720806

CHLEBINA, Anna. Taras Ševčenko – superhrdina a feminista. In: *Na východ* [online]. Nedat [cit. 29-03-2023]. Dostupné z: <https://www.navychod.org/taras-sevcenko-superhrdina-a-feminista/>

DEEPL SE. DeepL překladač [online]. DeepL, ©2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: <https://www.deepl.com/translator>

EDU.CZ. Základní informace pro srovnání českého a ukrajinského vzdělávacího systému. *Edu.cz* [online]. ©2022 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/zakladni-informace-pro-srovnani-ceskeho-a-ukrajinskeho-vzdelavaciho-systemu/>

EVANS, Andrew. *Ukrajina*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-7217-347-2

- EVANS, Andrew. *Ukrajina*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2007. ISBN 978-80-7217-509-3
- EVANS, Andrew. *Ukrajina*. Vyd. 3. Brno: Jota, 2004. ISBN 978-80-7217-899-5
- IEA Lit.: Průcha, J.: *Hodnocení vzdělávacích výsledků školské soustavy*. Praha, ÚŠI, 1989, z:
- INFO-LIBRARY. Info-Library [online]. Info-Library, ©2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: Info-Library.com.ua
- INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Ukrajina [online]. META, o. p. s., ©2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/ukrajina_dbkvs_0.pdf
- JEŘÁBEK, Jaroslav, TUPÝ, Jan, *VÚP, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1.09.2007)*, Praha 2007, © DocPlazer.cz
- KOPICOVÁ, Miroslava. *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století*. Doporučení nabylo účinnosti dne 29.09.2009. č.j.: 17245/2009-22
- MICHALÍKOVÁ, M., Informační obsah
- MIROŠNIKOVA, A. МИРОШНИКОВА, A., (nedatováno), Jakou bude pozice školních psychologů v Nové ukrajinské škole. [online]. Dostupné z: Якою буде роль шкільних психологів у Новій українській школі – журнал /« Освіторія» (osvitoria media) [dat.cit. 22.4.2022]
- LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ, Stralczynská. *Děti s odlišným jazykem v mateřských školách* [online]. META, o. p. s., ©2018 [cit. 2022-12-11]. ISBN 978-80-88171-18-8. Dostupné z: <https://meta-ops.eu/publikace/deti-s-odlisnym-materskym-jazykem-v-ms/>
- LINKEDIN. *Linkedin* [online]. ©2023 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://lms.e-school.net.ua/>
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Pestrý obraz české, slovenské a ukrajinské vzájemnosti na pozadí společné historie Podkarpatské Rusi*. Slavica litteraria [online]. 2018, 21(2) [cit. 2022-12-11]. ISSN 2336-4491. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/138611>

NOVOTNÝ, Lukáš. *Struktura vzdělávacího systému v ČR: Didaktika PL2*. Praha: MŠMT (nedat.). Dostupné z: <https://isspb.cz/wp-content/uploads/Struktura-vzd%C4%9B1%C3%A1vac%C3%ADho-syst%C3%A9mu-v-%C4%8CR.pdf>

POLÁK, Jan. Charakteristika pojmu vzdělání, jeho funkce, kritéria třídění. Jan Polák, ©2023 [cit. 2023-06-09]. Dostupné z: <http://www.skladiste.janpolak.cz/ucitelstvi/pedagogika/pedagogika-03.pdf>, s. 1

PRUCHA, J. *Pedagogický slovník*. Portál Praha, 1995. ISBN 80-7178-029-4

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky – Úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-262-0872-3

PRŮCHA, J., J. MAREŠ, E. WALTEROVÁ, ed. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

SBRUČVA, Alina. *Porivnjaľna pedagogika: navch. posibnik*. vyd. 2. Sumy: Universitetska kniha, 2013. ISBN 978-966-680-4-136-1

SHAROVA, Yevheniia. *Porovnaní vzdělávacích systémů s akcentem na střední školství v České republice a na Ukrajině*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Katedra pedagogiky a psychologie, 2019. Dostupné z: <http://dspace.tul.cz/handle/15240/161206>. [cit.2023-12-03]

ŠERCLOVÁ, Andrea. *Svět do kapsy*. Český Těšín: Ottovo nakladatelství, 2012. SBN 978-80-7451-239-1, S.77

SOMR, Michael. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.s 29

Struktura systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě [online]. 2010. [online]. Praha: Národní oddělení EURYDICE [cit. 2016-02-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>

TULUP, M. (2017). Beyond the scandal: what is Ukraine's new education law really about? [online]. Dostupné z: www.opendemocracy.net/en/odr/ukraines-new-education-law/ [dat.cit. 22.4.2022]

TUREK, Ivan. DIDAKTIKA. Vydavatelství: Bratislava, Wolters Kluwer, 2014, ISBN 9788081680045 s.10

VALIŠOVÁ, Alena, KASIKOVÁ, Hana a kolektiv. Pedagogika pro učitele – Školský systém v českých zemích. 1. vyd. Praha, Grada Publishing, a.s., 2007. s.69, s.76

VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem 2022/2023*. Olomouc: Anag, 2022. ISBN 978-80-7554-370-7, s.155-156

VASILJUK, Alla. 2002. *Rišard a Niženskij Deržavnij pedagogicnij Universitet imeni Mikoli Gogola*. Sučasni osviti sistemi: pasibnik z porivnjalnoi pedagogiki dlja samostatnoi roboti studentiv. Nižin: Redakcijno – vidavnicij viddil NDPU, 2002. ISBN 96-673-9129-9 Dostupné z: https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/161206/Yevheniia_Sharova_BP_UOP_2021.pdf?sequence=1 Výroční

Vzdělávání v roce 2022 v datech. *Výroční zpráva o stavu a rozvoj vzdělávání v České republice v roce 2022*. Zpracoval: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2023, ISBN 978-80-87601-53-2

VOLKOVA, Natalia. *Pedagogika*. Kyjev: Akademrida, 2012. ISBN 9786175720332

ZBOŽÍ.CZ. Mapa České republiky: Zeměpisná a politicko-správní – Euromedia Group.

Zboží.cz [online]. ©2022 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.zbozi.cz/vyrobek/mapa-ceske-republiky-zemepisna-a-politicko-spravni-euromedia-group/>

УІРО, Вісника Українського інституту розвитку освіти, Aktivemedia, Copyright© УІРО 2023pik, Zdroj: <https://uied.org.ua/visnyk-ukrayinskogo-instytutu-rozvytku-osvity-prysvyachenyj-pidsumkam-diyalnosti-u-2022-roczy/>

UKRAJINA, Zákon O Vysokoškolském vzdělání (Про вищу освіту), 2002, № 20, ст. 134

UKRAJINA, Закон України, Про освіту, Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380

UKRAJINA. Právo Ukrajiny č. 10-p/2019 o vzdělávání ze dne 16. 7. 2019. Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Výroční zpráva o činnosti školy, 2022-2023, Dostupnost zdroje z: https://www.sluchol.cz/comokliuop/uploads/2023/10/Vyrocnizprava-2022_2023.pdf

SAMKOVÁ, M., Komparace speciálního vzdělávání v ČR a Irsku, 2010, Dostupnost na: file:///E:/2SPECIALNI_VZDELAVANI_V_CR.pdf

НУШ (НУШ) Нова українська школа (Nová ukrajinská škola), 22.06.2020 Dostupnost z: <https://nus.org.ua/news/posibnyk-dlya-shkil-pro-organizatsiyu-dystantsijnogo-navchannya-otrymav-gryf-mon/>

Přílohy

Příloha 1: Ukrajina (INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Ukrajina [online]. META, o. p. s., ©2022 [cit. 2022-12-11]. Dostupné z: https://inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/ukrajina_dbkvs_0.pdf)

Obrázek 1: Mapa Ukrajiny

Příloha 2: Ukrajina po válce roku 2014. AARDY.COM AardvarkInsure.com. Travel Health – CDC. © 2023
Dostupné z: <https://www.aardy.com/blog/ukraine-travel-health-insurance/>

Obrázek 2: Mapa Ukrajiny po roce 2014

Příloha 3: Mapa České republiky (ZBOŽÍ.CZ. Mapa České republiky: Zeměpisná a politicko-správní – Euromedia Group. Zboží.cz [online]. ©2022 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.zbozi.cz/vyrobek/mapa-ceske-republiky-zemepisna-a-politicko-spravni-euromedia-group/>)

Obrázek 2: Mapa České republiky (ZBOŽÍ.CZ. Mapa České republiky: Zeměpisná a politicko-správní – Euromedia Group

Příloha 4: Ukázka rozvrhu předmětu na týden, základní škola 2. stupeň

Zdroj: Word, vlastní zdroj, vytvořila Marie Hloušková

Nižší střední vzdělání (základní škola): týdenní rozvrh lekcí.

Předmět	Počet hodin na každém stupni týdně				
	V	VI	VII	VIII	IX
Povinné předměty:					
Ukrajinský jazyk	5	4	4	3	2
Ukrajinská literatura	2	2	2	3	3
Cizí literatura	2	2	2	2	2
Cizí jazyk	4	3	3	3	2,5
Matematika (včetně informatiky)	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Ukrajinský dějepis	1	-	1	2	2
Světový dějepis	-	2	1	1	1
Právní věda	-	-	-	-	1,5
Zeměpis	-	2	2	2	2
Prostředí, příroda	1	-	-	-	-
Biologie	-	2	2	2	2
Fyzika	-	-	2	2	3
Chemie	-	-	-	2	2
Hudba, výtvarné vzdělání	2	2	2	1	-
Tělovýchova	2	2	2	2	2
Pracovní výchova	2	2	2	2	2
Ochrana zdraví	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Mezisoučet	26	28	30	32	32
Volitelné předměty	4	5	5	5	5
Hodiny týdně celkem (max.)	30	33	35	37	37

Příloha 5: Škála bodování. (EDU.CZ. Základní informace pro srovnání českého a ukrajinského vzdělávacího systému. Edu.cz [online]. ©2022 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/zakladni-informace-pro-srovnani-ceskeho-a-ukrajinskeho-vzdelavaciho-systemu/>)

Bodová škála (ukrajinský systém)	Odpovídající hodnocení (známky)	Převod na české hodnocení
12 – <u>дванадцять</u> / <u>dvanadcjat'</u>	1+	1
11 – <u>одинадцять</u> / <u>odynadcjat'</u>	1	
10 – <u>десять</u> / <u>desjat'</u>	1-	
9 – <u>дев'ять</u> / <u>devjat'</u>	2+	2
8 – <u>вісім</u> / <u>visim</u>	2	
7 – <u>сім</u> / <u>sim</u>	2-	
6 – <u>шість</u> / <u>šist'</u>	3+	3
5 – <u>п'ять</u> / <u>p'jat'</u>	3	
4 – <u>чотири</u> / <u>čotyry</u>	3-	
3 – <u>три</u> / <u>try</u>	4	4
2 – <u>два</u> / <u>dva</u>	4-	
1 – <u>один</u> / <u>odyn</u>	5	5

Obrázek č.3: Porovnání hodnocení žáků na základních školách Ukrajiny a ČR

Příloha 6: Škála hodnocení na vysokých školách. (EDU.CZ. Základní informace pro srovnání českého a ukrajinského vzdělávacího systému. Edu.cz [online]. ©2022 [cit. 2023-04-07].

Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/zakladni-informace-pro-srovnani-ceskeho-a-ukrajinskeho-vzdelavaciho-systemu/>)

Scale	Slovní označení	Americké známky
5	Відмінно (Výborně)	A
4	Добре (Chvalitebně)	B
3	Задовільно (Dobře)	C
2	Незадовільно (Nedostatečně)	F

Пříloha 7: Základní statistické údaje o vzdělávání (Основні освітні статистичні дані)

Zdroj z: Microsoft Word-~V=F52V F8Dv@8(14.02.2022) fin

<https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/kinczevi-czifri-14.02.2022-fin.pdf>

ОСНОВНІ ОСВІТНІ СТАТИСТИЧНІ ДАНІ		
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА		
Показники	Станом на 01.01.2022	
Кількість закладів дошкільної освіти (ЗДО), од.	15 456	
Новобудови за три роки, од.	72	
Реконструйовано ЗДО за три роки, од.	110	
Кількість відкритих приватних ЗДО за три роки, од.	395	
Кількість вихованців, осіб	1 136 028	
Кількість місць, створених у закладах дошкільної освіти за рік, од.	15 435	
	(протягом 2021 року)	
Скорочення черги у порівнянні з попереднім роком, осіб	на 5 443	
Черга до закладів дошкільної освіти, осіб	16 842	
Кількість педагогічних працівників, осіб	141 565	
у тому числі вихователів	94 418	
ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА		
Показники	Станом на 03.09.2021	
Кількість ЗСЗО, од.	13 991	
Кількість опорних закладів, од.	1 239	
Кількість філій опорних закладів, од.	1 795	
Кількість приватних закладів ЗСЗО, од.	406	
Кількість учнів, осіб	4 230 358	
у тому числі першокласників	403 678	
Кількість учнів, охоплених навчанням в опорних закладах, осіб	582 200	
Кількість вчителів, осіб	434 755	
Кількість учнів, які довозяться до опорного закладу освіти та додому шкільними автобусами, осіб	126 400	
Автобуси шкільних автобусів у опорних школах, транспортних одиниць	2 354	
Кількість харчоблоків закуплено/оновлено, од.	3 794	
Кількість шкіл, що перейшли на нове харчування, од.	13 403	
ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА		
Показники	Станом на 01.01.2022	
Кількість закладів позашкільної освіти (ЗПО), од.	1 351	
Кількість педагогічних працівників (без керівників закладів і сумісників), осіб	19 216	
Кількість вихованців, осіб	1 138 171	
Кількість гуртків у ЗПО (творчих об'єднань, секцій, студій художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного та інших напрямків), од.	71 468	
Охоплення позашкільною освітою дітей з ООП, осіб	9 482	
ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ		
Показники	Станом на 03.09.2021	
Кількість ЗСЗО, у яких організоване інклюзивне навчання, од.	7 136 (51%)	
Кількість інклюзивних класів, од.	23 216	
Кількість учнів в інклюзивних класах ЗСЗО, осіб	32 686	(за рік зросло на 7 600)
Кількість асистентів вчителів, осіб	22 758	
Кількість інклюзивно-ресурсних центрів, од.	667	
ЦИФРОВА ОСВІТА		
Показники	Станом на 01.01.2022	
Підключення до Інтернету ЗСЗО, од.	13 979	
з них підключено до оптичного Інтернету	8 580	
Підключення ЗСЗО до державного е-журналу, од.	691	
Підключення управліль освітою обласного та місцевого рівнів до збору е-звітності, %	100 %	
Закуплено комп'ютерної техніки, од.	62 674	
Комп'ютерні ВШО, осіб	275 900	
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА		
Показники	Станом на 01.09.2021	
Кількість закладів П(Т)О, од.	695	
Кількість фізлиц та створених навчально-практичних центрів, од.	194	
Кількість педагогічних працівників, які беруть участь в навчально-виховному процесі, осіб	31 324	
Кількість здобувачів освіти, осіб	246 344	
Запровадження дуальної форми навчання в закладах П(Т)О, од.	240	
Залучено підприємств, од.	3 976	
Кількість здобувачів дуальної форми навчання, осіб	понад 12 000	
Охоплення здобувачів з ООП, осіб	9 821	
Дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з інвалідністю, осіб	3 663	
ВИЩА ОСВІТА		
Показники	Станом на 10.02.2022	
Кількість ЗВО (університети, академії, інститути), од.	335	
• державні	194	
• з них у підпорядкуванні МОН	134	
• комунальні	26	
• приватні	117	
Інші ЗВО (участиці, технікуми, коледжі), од.	96	
з них у підпорядкуванні МОН	53	
Заклади фахової передвищої освіти, од.	252	
з них у підпорядкуванні МОН	85	
Відокремлені структурні підрозділи ЗВО, од.	553	
Загальна кількість здобувачів (ЗВО, ЗФТО, ВСП), осіб	1 335 690	
з них у закладах МОН	968 885	
• Фаховий молодший бакалавр	228 432	
• Молодший спеціаліст	130 503	
• Молодший бакалавр	3 550	
• Бакалавр	707 287	
• Спеціаліст	2 419	
• Магістр	238 318	
• Доктор філософії	25 071	
• Доктор мистецтва	110	
Загальна кількість науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників ЗВО, осіб	153 938	
з них у закладах МОН	109 518	
Загальна кількість науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників ЗФПО, осіб	20 835	
з них у закладах МОН	6 963	

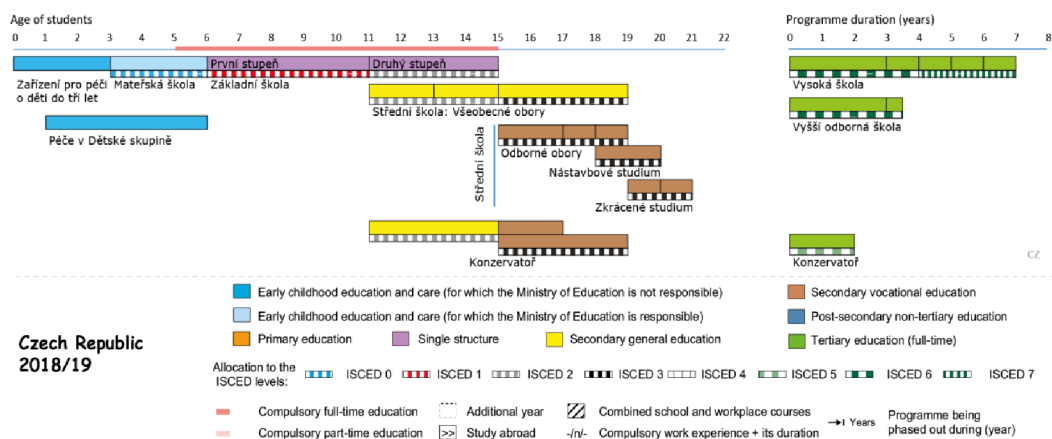
Příloha 8: Grafika – srovnání českého a ukrajinského vzdělávacího systému. (EDU.CZ. Základní informace pro srovnání českého a ukrajinského vzdělávacího systému. Edu.cz [online]. ©2022 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/zakladni-informace-pro-srovnani-ceskeho-a-ukrajinskeho-vzdelavaciho-systemu/>)

ZÁKLADNÍ SCHÉMA ČESKÉHO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU S UKRAJINSKÝM VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMEM																							
věk žáka	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23					
Česká republika	Základní vzdělávání										Střední vzdělávání Obory vzdělání s maturitní zkouškou				Vysokoškolské vzdělávání		Vyšší odborné vzdělávání						
											Obory vzdělávání se závěrečnou zkouškou Obory vzdělávání se závěrečnou zkouškou a vpučným listem												
Ukrajina	Základní všeobecné vzdělávání Початкова загальна освіта Počatkova zahafna osvita				Základní všeobecné střední vzdělávání Базова загальна середня освіта Bazova zahafna serednja osvita						Úplné střední vzdělávání Повна загальна середня освіта Povna zahafna serednja osvita		Vysokoškolské vzdělávání				Předvysokoškolské odborné vzdělávání Фахова передвища освіта Fachova peredyšša osvita		Odborné vzdělávání Професійна освіта Profesijnja osvita				

Příloha 9: Struktura vzdělávání v ČR (NOVOTNÝ, Lukáš. Struktura vzdělávacího systému v ČR: Didaktika PL2. Praha: MŠMT (nedat.).

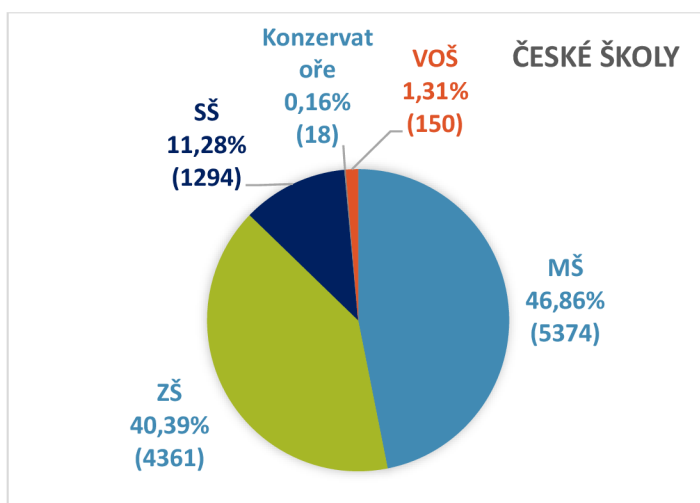
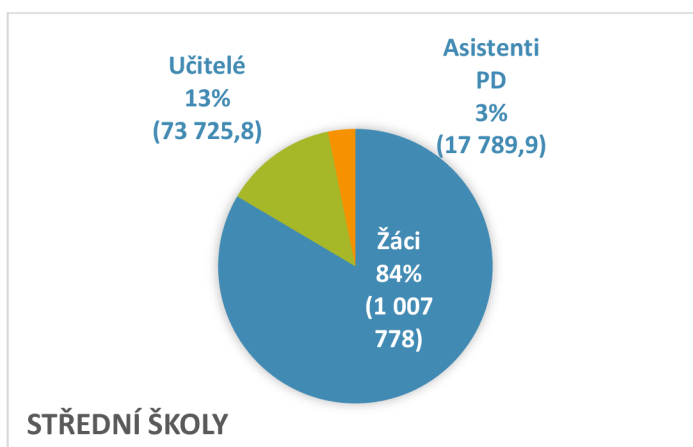
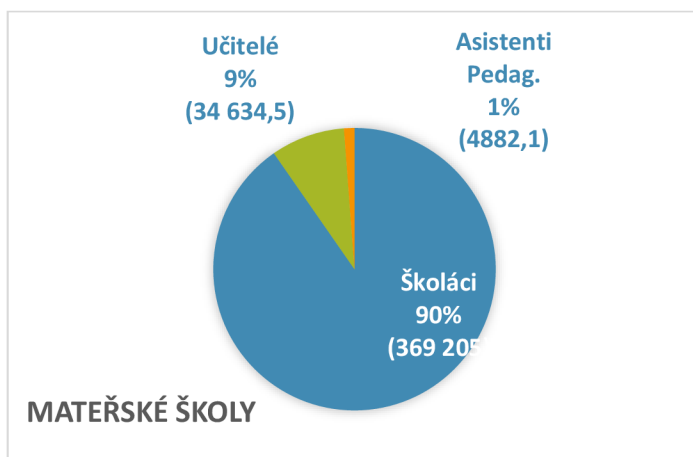
Dostupné z: <https://isspb.cz/wp-content/uploads/Struktura-vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%ADho-syst%C3%A9mu-v-%C4%8CR.pdf>

Struktura vzdělávacího systému

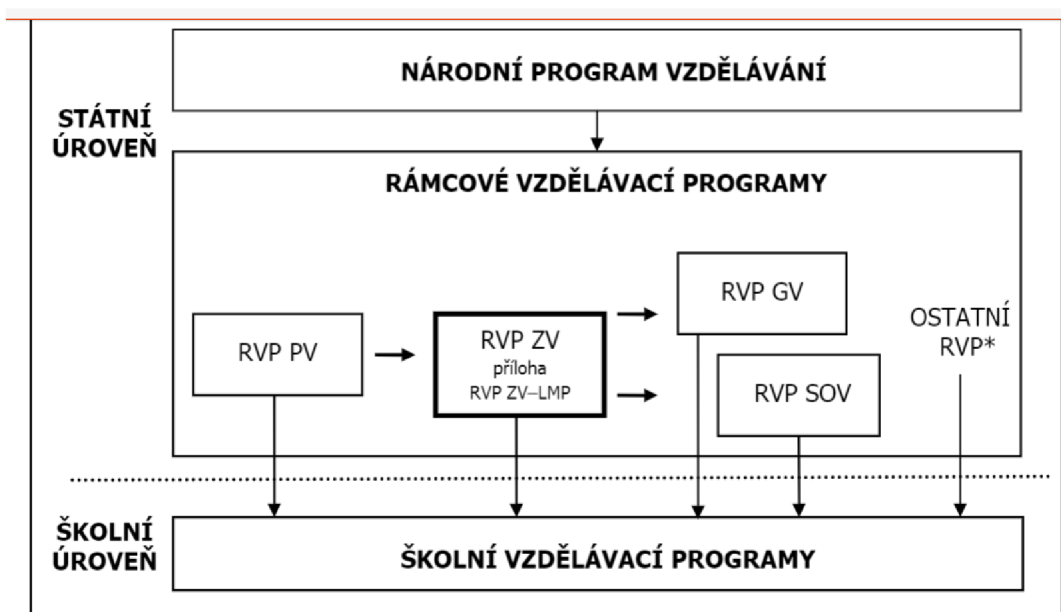
Příloha 10: Informací výkonových dat Ministerství školství, mládeže a tělovýchovy v České republice za rok 2022/2023 evidujeme tyto údaje:

Zdroj: Vlastní zdroj, vytvořila Marie Hloušková

Příloha 11: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

<https://docplayer.cz/27170-Ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-se-zmenami-provedenymi-k-1-9-2007.html>

Graf 1 - Systém kurikulárních dokumentů

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP); RVP GV – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání.

* Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání, případně další.

¹ ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Pro tvorbu ŠVP mohou školy využít tzv. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů* (dále jen *Manuál*), který je vytvářen ke každému RVP. Manuál seznamuje s postupem tvorby ŠVP a uvádí způsoby zpracování jednotlivých částí ŠVP s konkrétními příklady.

Příloha 12: Rámcový učební plán školy (ŠVP) (ČR) Zdroj z: <https://docplayer.cz/27170-Ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-se-zmenami-provedenymi-k-1-9-2007.html>

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory	1. stupeň	2. stupeň
		1. - 5. ročník	6. - 9. ročník
		Minimální časová dotace	
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	35	15
	Cizí jazyk	9	12
Matematika a její aplikace		20	15
Informační a komunikační technologie		1	1
Člověk a jeho svět		12	–
Člověk a společnost	Dějepis	–	11
	Výchova k občanství	–	–
Člověk a příroda	Fyzika	–	21
	Chemie	–	
	Přírodopis	–	
	Zeměpis	–	
Umění a kultura	Hudební výchova	12	10
	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	–	10
	Tělesná výchova	10	
Člověk a svět práce		5	3
Průřezová témata		P	P
Disponibilní časová dotace		14	24 ¹¹
Celková povinná časová dotace		118	122

P = povinnost zařadit a realizovat se všemi žáky v průběhu vzdělávání na daném stupni, časovou dotaci lze čerpat z disponibilní časové dotace

¹¹ Škola má povinnost nabídnout žákům na 2. stupni vzdělávací obsah oboru Další cizí jazyk v rozsahu 6 vyučovacích hodin (nejpozději od 8. ročníku). Žák, který si nezvolí Další cizí jazyk, si musí ve stejné časové dotaci vybrat z jiných volitelných obsahů.

Příloha 13: Vysvědčení žáka z druhého stupňů základní školy.

Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vysv%C4%9Bd%C4%8Den%C3%AD,_druh%C3%BD_stupe%C5%88_Z%C5%A0.jpg

Hezřpenná škola: Václavské náměstí, Praha 1

ČZD 11001140

Třída: **9.A** Ročník: **9** Číslo v třídním výkazu: **11** Školní rok: **1998/1999**

VYSVĚDCENÍ

Jméno a příjmení: **Petr Navák**
Datum narození: **1. 1. 1999** Průběh číslo: **990101.0111**
Místo narození: **Praha 1**

Učivo	II. pololetí	
	věmi dobře	věmi dobře
Povinná předměty		
Český jazyk a literatura	věbový	věbový
Anglický jazyk	věbový	věbový
Německý jazyk	věbový	věbový
Číslo	věbový	věbový
Občanská výchova	věbový	věbový
Reliioná výchova	věbový	věbový
Zeměpis	věbový	věbový
Matematika	věbový	věbový
Přirodopis	věbový	věbový
Fyzika	věbový	věbový
Chemie	věbový	věbový
Průběh výchova	věbový	věbový
Výrobní výchova	věbový	dvědobý
Pracovní činnosti	věbový	věbový
Tělesná výchova	věbový	věbový

**Příloha 14: Spolupráce české školy s ukrajinskou školou (INKLUZIVNÍ ŠKOLA.
Ukrajina [online]. META, o. p. s., ©2022. [cit. 2022-12-11 Dostupné
z: https://inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/ukrajina_dbkvs_0.pdf)**

Příloha 15. Ukrajinská třída a vybavenost ukrajinských tříd (foto: archiv Marie Hlouškové)

Příloha 16: Ukrajinská třída a vybavenost ukrajinských tříd (foto: archiv Marie Hlouškové)

Příloha 17: Ukázka výukových tříd v ČR (foto: archiv Marie Hlouškové):

